

NOVI

Odmev

GLASILO KULTURNO PROSVETNEGA
DRUŠTVA SLOVENSKI DOM ZAGREB

DECEMBER 2023

ŠTEVILKA 83

ISSN 1331 - 548X

*Članicam in članom,
prijateljem in sodelavcem,
želimo srečno, zdravo in
zadovoljno leto 2024.*

*Slovenski dom Zagreb in Svet
slovenske nacionalne manjšine Mesta
Zagreb*

SLOVENSKI DOM – NAŠ DRUGI DOM

- 3 Uvodnik
- 4 Dan samostojnosti in Prešernov rojstni dan ob slovenskih popevkih
- 5 Razstava ob dnevu samostojnosti
- 5 Parlamentarna delegacija iz Ljubljane v Slovenskem domu Zagreb
- 6 Knjiga imen in obrazov
- 7 Predstavitev knjige v Ljubljani
- 8 Začetek jesenske koncertne sezone v Sevnici
- 8 Koncert treh Slovenij
- 9 Prihodnje leto na približno letošnji ravni
- 9 Nova dva župnika na slovenskih mašah v Zagrebu
- 10 Spomen-ploča Viljemu Bizjaku u Slovenskom domu Zagreb
- 10 V spomin na Luthra in Trubarja
- 11 Kuhamo in okušamo
- 11 Porabski Slovenci v Zagrebu

SLOVENCI NA HRVAŠKEM

- 12 Novice iz Zveze slovenskih društev na Hrvaškem
- 13 Minister obiskal VTIK v Prezidu
- 13 Filmska predstava, predavanje o muzikologu, pouk...
- 14 Ustvarjalne delavnice v Poreču
- 14 15 let folklorne skupine KPD Bazovica
- 14 Razstava o Hinku Krapku
- 14 Sodelovanje narodnih manjšin v Primorsko-goranski županiji
- 14 Planinski izlet za otroke
- 15 Srečanje Slovencev z glasbo in ljudskimi liki
- 15 Člani Ajde na obisku pri novosadskih Slovencih
- 16 Slovenci iz Banja Luke na obisku pri društvu Ajda
- 16 Slovenski zajtrk za dobro (nedeljsko) jutro
- 17 Gostovanje zbora pri koroških Slovencih na Avstrijskem
- 17 V Pulju so ponovno zazvenele citre
- 18 Zadržanost, nezainteresiranost, apatija...
- 19 Zakaj je Slovencev na Hrvaškem vse manj?

POGOVARJALI SMO SE

- 20 Novi predsednik Tibor Varga: Prednost ohranjanju manjšinskih jezikov

NOVICE OD TU IN TAM

- 22 20 let Koordinacije zagrebških manjšin
- 22 Bogastvo različnosti v Zagrebu
- 23 Najhujša naravna nesreča v Sloveniji
- 24 Primerno vedenje je temelj uspešnega poslovnega odnosa
- 25 Solidarnost, gospodarstvo, migracije, arbitraž...

MATERINŠČINA

- 26 Z domišljijo na potep
- 27 Učenci se z veseljem učijo slovensko
- 28 Slovenska beseda na piedestalu največjega knjižnega sejma na svetu
- 29 Slikanica, knjigi esejov in zgodovinska monografija
- 30 Vesna - 70 let slovenske filmske uspešnice

KULTURNA OBZORJA

- 31 Slovensko-hrvaško kulturno sodelovanje
- 32 Za konec bogatega leta še pesniški večer
- 32 Koncert v spomin na maestra Vladimirja Kranjčevića
- 33 Slike i snovi
- 33 Festival lutkovnih gledališč

JUBILEJ

- 34 Naš Slavko Alojz Kramar praznuje 90 let

PRETEKLOST V SEDANJOSTI

- 35 Janez Vajkard Valvasor in Hrvaška
- 36 Vrhunski znanstvenik in dejaven član slovenskega društva
- 37 Tovarnar, ki je reševal slovensko knjižnico v Zagrebu

V SPOMIN

- 38 Katarina Furjan (1945 - 2023)
- 38 Marija Ana Nemeč (1947 - 2023)
- 38 Josip Strugar (1937 - 2023)

ZA VSAKOGAR NEKAJ

- 39 Veselje ob dobri hrani

POLITIČNA SVETOVALNICA

- 40 Namesto Slovenije naposled Grčija

Novi odmev izdajata
Kulturno prosvetno društvo
Slovenski dom Zagreb

in **Svet slovenske nacionalne manjšine**
Mesta Zagreb
s pomočjo

Savjeta za nacionalne manjine
Republike Hrvatske
in **Urada vlade Republike Slovenije za**
Slovence v zamejstvu in po svetu.

Za izdajatelja:
Darko Šonc

Uredništvo:
Miroslava Maria Bahun, Stanka Herak,
Polona Jurinić, Irena Pavlović,
Darko Šonc, Tanja Borčić Bernard,
Cvijeta Pandol Udiljak.

Urednica:
Agata Klinar Medaković

Pregled, priprava in oprema besedil:
Drago Balazič

Oblikovanje in prelom:
Intergrafika TTŽ d.o.o.

Tisk:
Intergrafika TTŽ d.o.o.
Bistranska 19, Zagreb

Izhaja občasno v slovenskem in
hrvaškem jeziku.
Naklada: 800 izvodov

Naslov uredništva:
Kulturno prosvetno društvo
Slovenski dom Zagreb
Masarykova 13/I, 10000 Zagreb
tel./fax +385 (0)1 48 55 171
slovenski-dom@zg.t-com.hr
http://slovinci-zagreb.hr

Foto: dab

83.

V dne, ko se poslavljamo od leta 2023 (ta in vsa druga besedila v tej številki zaključujemo pred božično novoletnimi prazniki), je pred vami tretja številka Novega odmeva s to letnico in skupaj 83. Od izida prejšnje številke je minilo skoraj pol leta in v tem času se je v našem društvu in v drugih slovenskih društvih po Hrvaški, pa tudi v zvezi z manjšinsko problematiko, dogajalo marsikaj. Eden pomembnejših dogodkov je prav gotovo izid knjige o slovenskih zapornikih in žrtvah ustaškega taborišča v Jasenovcu. Knjiga **Slavka Kramarja** in **Ilinke Todorovske**, na nek način poravnava dolg do zgodovine, saj razkriva imena in obraze Slovencev, ki so končali v Jasenovcu. Res jih je bilo malo v primerjavi s vsemi drugimi, Srbi, Židi, Romi, Hrvati, manj kot odstotek; res jih je bilo malo tudi v primerjavi z vsemi Slovenci, ki so končali v drugih taboriščih, nemških in italijanskih; in res je tudi, da jih niso poslali v Jasenovac na rasni podlagi, pač pa, ker so jih prepoznali kot nasprotnike režime; pa vendar si zaslužijo, da se dokumentira njihova usoda, da se jih odtegne pozabi. Knjiga je bila kot pomemben dokument sprejeta tudi v strokovni javnosti.

Le mesec pred tem je bila na Rabu spominska slovesnost ob 80. obletnici osvoboditve tamkajšnjega taborišča, ki so ga ustanovili italijanski fašisti in kjer je v le dobrem letu dni umrlo okoli 1000 ljudi, med njimi veliko Slovencev. Slovesnosti sta se udeležila slovenska predsednica **Nataša Pirc Musar** in hrvaški predsednik **Zoran Milanović**, ni pa bilo italijanskega predsednika, niti niso iz Rima poslali koga drugega. Pustimo ugibanja, zakaj, je pa dejstvo, da smo priče poskusom relativizacije vseh zločinov v bližnji ali daljni preteklosti, tudi taborišč kot sta bili Jasenovac in Rab.

Sicer pa smo v Slovenskem domu Zagreb tokrat nekoliko drugače praznovali Dan samostojnosti, poročamo o

dejavnosti sekcij in obisku slovenske parlamentarne delegacije ter predstavnikov porabskih Slovencev v Slovenskem domu in, tako kot običajno, tudi o dejavnostih drugih slovenskih društev na Hrvaškem. Prednjačijo predvsem kulturni dogodki in dejavnosti v zvezi z učenjem slovenščine, za kar si upravičeno še posebej prizadeva Zveza slovenskih društev. Tako je tudi letos potekalo več literarnih natečajev, precej aktivnosti pa teče tudi v zvezi s poukom slovenskega jezika. Očitno je bilo to področje v preteklosti zapostavljeno, saj število govorcev slovenskega jezika oz. tistih, ki kot materni jezik navajajo slovenščino, vse bolj zaostaja za padajočim številom ljudi, ki se na Hrvaškem opredeljujejo za Slovence. O tem, zakaj se to dogaja in kako to vpliva na uresničevanje manjšinskih pravic in na sploh o političnem udejstvovanju Slovencev, v posebni analizi, katere prvi del objavljamo v tokratni številki, piše dr. **Barbara Riman**. Na temo ureditve položaja nacionalnih manjšin je v intervjuju za Novi odmev odgovarjal tudi novi predsednik Sveta za nacionalne manjšine pri Vladi RH **Tibor Varga**, ki je poleti zamenjal dolgoletnega vodjo tega organa **Aleksandra Tolnauerja**, s katerim smo se, če se spomnite, pogovarjali v zadnji lanski številki.

Pišemo tudi o poplavah, ki so v začetku avgusta prizadele Slovenijo. Gre za največjo naravno nesrečo do zdaj v Sloveniji, Hrvaška je bila med prvimi, ki je ponudila pomoč, to pa so zbirali tudi Slovenci na Hrvaškem. Vsa slovenska društva so sprejela našo pobudo, da se odpove vseslovensko srečanje v Delnicah in da se sredstva za to namenijo za pomoč prizadetim v poplavah.

V tej številki tudi nadaljujemo z objanjem spominov na nekatere, za slovensko društvo v Zagrebu pomembne Slovence. Tokrat sta to prof. dr. Fran Kogoj in Vilijem Bizjak, katerih okrogle obletnice smrti so bile letos. Za konec pa bosta morda dobrodošla dva nasveta, če ne veste, kaj bi ob praznikih, ali pa kadarkoli, dali na mizo.

In na zadnji strani, kot običajno, še pogled na aktualna dogajanja na Hrvaškem z druge strani meje. Tokrat o ubogih hrvaških nogometnih navijačih, ki so "nič krivi in čisto nedolžni imeli sitnosti med izobraževalno ekskurzijo v Grčijo".

Uredništvo Novega odmeva upa, da boste tudi v tej številki našli kaj zase in uživali ob branju, predvsem pa vam želi vse dobro, veliko sreče in čim bolj prijazno leto, ki prihaja.

(dab)

Foto: Antun Bukovec

Dan samostojnosti in Prešernov rojstni dan ob slovenskih popevkah

26. decembra praznuje Slovenija Dan samostojnosti in enotnosti v spomin na razglasitev rezultatov plebiscita o samostojnosti leta 1990. Glasovanje je bilo tri dni prej, 23. decembra, rezultate pa so razglasili na skupni seji vseh treh zborov takratne Skupščine Republike Slovenije. Plebiscita se je udeležilo 93,5 odstotka vseh volilnih upravičencev, za samostojno in neodvisno državo Slovenijo je glasovalo 88,5 odstotka vseh volilnih upravičencev. 26. december je v Sloveniji državni praznik Dan samostojnosti in enotnosti in dela prost dan.

Ob tem prazniku, pa tudi ob rojstnem dnevu pesnika Franceta Prešerna, 3. decembra, je bila 4. decembra v dvorani Blagoje Bersa na Glasbeni akademiji slavnostna prireditev. Kulturno-umetniški program pod naslovom *Žive naj vsi narodi – Ta veseli dan kulture* je režiral **Tomaž Letnar**. Dramska igralka **Klara Kastelic** je interpretirala Prešernovo Zdravljico skozi sodobne teme, vse skupaj pa je spremljal glasbeni program skupine Simfoniki, na čelu s pevko **Sašo Lešnjak**. Občinstvo, v katerem so bili pripadniki slovenske manjšine v Zagrebu, člani Slovenskega doma Zagreb in veleposlanik **Gašper Dovžan** z vsemi sodelavci, je uživalo v zimzelenih slovenskih melodijah kot so *Vsi ljudje hitijo* Nece Falk, *Bele ladje* Majde Sepe in Nina Robiča, *Lastovka* Elde Viler, *Mlade oči* in *Nad mestom se dani* Ditke Haberl, *Ljubi, ljubi, ljubi* Eve Sršen in *Ko gre tvoja pot od tod* Marjane Deržaj.

Na koncu so članice in člani pevskega zbora Slovenski dom Zagreb med občinstvom zapeli Avsenikovo ponarodelo *Slovenija, od kod lepote tvoje*, pridružili pa so se jim tudi nekateri zbrani v dvorani. Celotno prireditev so spremljali video posnetki lepote Slovenije. Slavnostnih govornikov tokrat ni bilo. Pokrovitelji prireditve so bili Urad vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu, Veleposlaništvo RS v Zagrebu in Svet za narodne manjšine Republike Hrvaške. Po slavnostni prireditvi se je prijetno druženje nadaljevalo v prostorih Slovenskega doma Zagreb ob neizogibni kranjski klo-basi in štrukljih.

(tbb, foto: Antun Bukovec) 🇸🇮

Razstava ob dnevu samostojnosti

Ob dnevu samostojnosti in enotnosti je bila v Slovenskem domu Zagreb 27. novembra odprta tudi razstava *Sanje imajo to čudno lastnost, da se včasih uresničijo – pregled slovenske osamosvojitvene misli*. Člane Društva je po razstavi popeljala in podrobno pojasnila zgodovinske okoliščine avtorica Helena Janežič, sicer skrbnica Zbirke knjižničnega gradiva Slovencev v zamejstvu in po svetu v Narodni in univerzitetni knjižnici Ljubljana (NUK).

Razstava, ki je v NUK-u nastala ob trideseti obletnici plebiscita za samostojno Slovenijo, s pomočjo gradiva, ki ga hrani knjižnica, odstira pregled razmišljanj o slovenski osamosvojitvi in vodi skozi nekaj manj kot 150 let slovenske zgodovine, vse do osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko je misel na samostojnost dobila krila tudi v matični domovini. Vodila je v naslednje dogodkov, ki so 23. decembra 1990 pripeljali do plebiscita za neodvisno Slovenijo. Tam je bila z veliko večino potrjena veljavnost slovenskim sanjam.

Izide plebiscita so v slovenski skupščini uradno razglasili tri dni pozneje, 26. decembra in takrat se praznuje dan samostojnosti in enotnosti, ki je tudi dela prost dan.

Razstavo je oblikoval **Maj Blatnik** iz NUK-a, spremljal pa jo je letak s pregledom slovenske osamosvojitvene misli in željo po lastni državi. V Slovenskem domu v Zagrebu je bila razstava na ogled do 12. decembra, si jo je pa mogoče na spletu ogledati na naslovu: <https://www.nuk.uni-lj.si/Plebiscit>

K prijetnemu vzdušju ob odprtju razstave je s svojim igranjem na klavirju prispeval dolgoletni član društva **Zoran Šonc**.

(akm)

OBISK

Parlamentarna delegacija iz Ljubljane v Slovenskem domu Zagreb

Konec septembra je Slovenski dom Zagreb obiskala delegacija Komisije Državnega zbora za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu, v kateri so bili poleg predsednice **Suzane Lep Šimenko** še podpredsednica **Katarina Štravs**, članica **Vera Granfol** in sekretarka komisije **Polona Klemenčič** ter predstavnik Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu **Rudi Merljak**.

Predsednik Slovenskega doma **Darko Šonc** je predstavil delovanje društva, v pogovoru s predsednico komisije pa sta se med drugim dotaknila tudi odkupa prostorov društva, ki je trenutno na mrtvi točki. Že leta 2020 je hrvaška vlada sprejela odlok o Operativnem programu narodnih manjšin za obdobje 2021 – 2024, v kateri je med drugim zapisano: „Vlada bo preučila odkup ali podaritev prostorov Kulturno-prosvetnega društva Slovenski dom Zagreb.

Nosilci: Ministrstvo za prostorsko načrtovanje, gradbeništvo in državno premoženje, Ministrstvo za kulturo in medije ter Urad za človekove pravice in pravice narodnih manjšin.

Rok izvedbe: II. četrtletje 2022. “Kaj se s tem trenutno dogaja ni jasno in kljub vsem prizadevanjem podpisa vlade pod odločitve o prenosu lastništva prostorov na slovensko manjšino še vedno ni.

Slovenska delegacija je obiskala tudi Hrvaški Sabor, kjer jih sprejel vodja Medparlamentarne skupine prijateljstva s Slovenijo **Žarko Tušek** s člani **Barbaro Antolić Vupora**, **Silvanom Hreljo** in **Predragom Štromarjem** ter poslanko **Ermino Lekaj Prljaskaj**, ki v saboru poleg svoje, albanske narodne manjšine, zastopa še bošnjaško, črnogorsko, makedonsko in slovensko manjšino.

Suzana Lep Šimenko se je ob tej priložnosti med drugim zahvalila Hrvaški za pomoč pri odpravi škode, povzročene v avgustovskih poplavih ter izrazila zadovoljstvo nad vstopom RH v šengensko in evrsko območje.

Kot med drugim navaja uradno sporočilo, je Barbara Antolić Vupora poudarila obojestranski pomen reševanja problematike na obmejnem območju in znova opozorila na vzpostavitev prometnih povezav

v korist tamkajšnjega prebivalstva. Srečanje je izpostavilo tudi obojestranski pomen uvajanja slovenščine v javni izobraževalni sistem na Hrvaškem.

Na srečanju je bila navzoča tudi predsednica ZSDH **Barbara Riman** in ob tej priložnosti med drugim opozorila na aktualne težave, pomanjkanje učiteljev slovenščine ter številčni upad in slabe rezultate slovenske skupnosti na manjšinskih volitvah na Hrvaškem. Skupina gostov iz Slovenije je v nadaljevanju bivanja na Hrvaškem obiskala še slovenska društva v Zagrebu, na Reki, v Zadru, Splitu in Dubrovniku.

(*Marjana Mirković - Sopotja 12/23, akm*)

Z obiska Komisije DZ za Slovence po svetu in v zamejstvu v Slovenskem domu Zagreb. Foto: akm

Knjiga imen in obrazov

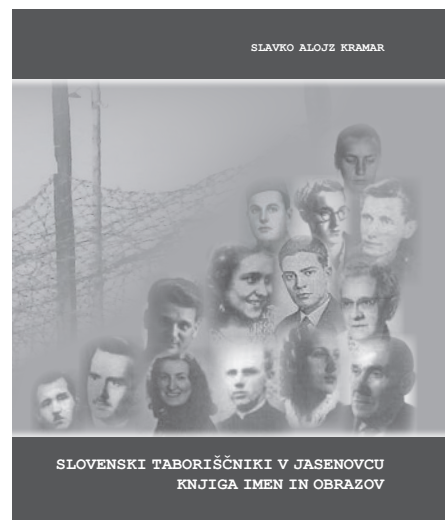
Slovenski dom Zagreb in Svet slovenske nacionalne manjšine Mesta Zagreb (SSNM MZ) sta izdala knjigo avtorja Slavka Alojza Kramarja, ki je skupaj z urednico Ilinko Todorovski uspel zbrati doslej najbolj podroben seznam žrtev koncentracijskega taborišča v Jasenovcu, ki so bile slovenske narodnosti.

Dolgoletni član Slovenskega doma Zagreb in SSNM MZ Slavko Alojz Kramar in novinarka ter publicistka Ilinka Todorovski sta 13. oktobra v Slovenskem domu predstavila knjigo *Slovenski taboriščniki v Jasenovcu – Knjiga imen in obrazov*. Gre za najbolj obsežen seznam slovenskih žrtev in preživelih v tem zloglasnem koncentracijskem taborišču. Podatke zanj je Kramar začel zbirati že leta 2014, da jih bo objavil v knjižni obliki, pa se je odločil ob podpori predsednika Slovenskega doma Zagreb **Darka Šonca** leta 2019.

Slavko Alojz Kramarja je k raziskovanju slovenskih žrtev Jasenovca gnala osebna izkušnja. Tam je namreč leta 1943 izgubil očeta, medtem ko je bila družina izgnana iz Štajerske v Virovitico. Avtor je vse življenje želel

ohraniti spomin predvsem na svojega očeta, pa tudi na vse ostale Slovence, za katere se ve, da so v Jasenovcu umrli. „Kadarkoli govorimo o Jasenovcu, pravimo da gre za prizorišče strahotnega zločina zoper judovsko, romsko in srbsko prebivalstvo, nič pa nismo slišali o Slovencih,“ je dejala urednica knjige Ilinka Todorovski, ki se je delu pri knjigi pridružila leta 2021, ko je avtor Slavko Alojz Kramar že spisal prvi osnutek knjige.

Da ne bi vse ostalo le pri seznamu, je bilo namreč potrebno o taboriščnih izvedeti čim več, koliko jih je bilo, kdo so bili in od kod, kako so se znašli v NDH, so tam živeli že pred vojno ali so bili v NDH izgnani, zakaj so bili aretirani in kakšna je bila njihova taboriščna usoda. Predvsem pa je bilo

treba potrditi, da gre dejansko za ljudi slovenskega rodu.

V Taborišču Jasenovac so namreč Slovence vodili pod črko H, torej Hrva-

Slavko Alojz Kramar in Ilinka Todorovski na predstavitvi knjige o Slovencih v Jasenovcu, na kateri je navzoče pozdravil predsednik Slovenskega doma Zagreb Darko Šonc. Foto: akm

ti, rimskokatoliške vere, ki se torej po ničemer niso razlikovali od hrvaških taboriščnikov. Tudi njihova osebna imena so praviloma pohrvatili: Franc je postal Franjo, Janez je postal Ivan in tako naprej. „Tu se začenja igra ugibanja ali bi ta oseba lahko bila Slovenec ali ne. Primerjaš različne baze podatkov: recimo spletni seznam žrtev Jasenovca Javnega zavoda spominski park, potem spletni iskalec žrtev druge svetovne vojne v Sloveniji ... En podatek pripelje k naslednjemu in dejansko to postane raziskovalno novinarsko delo ali celo detektivsko delo,“ je dejala urednica Ilinka Todorovski. Največji izziv za avtorja in urednico je bila nevarnost, da ne bi slučajno pri opisovanju strahot režima, ki je temeljil na rasizmu, nacionalizmu in preštevanju krvnih zrnec, s pripisovanjem pripadnosti slovenstva nekemu, ki ga o tem ne moremo več nič vprašati, povzročali novih krivio. Avtor in urednica sta zato izbrala to merilo: ali je nekdo rojen v Sloveniji, ali ima oba ali vsaj enega roditelja slovenskega, se je sam v kakšnem dokumentu izrekel za Slovenca, in če je večino svojega življenja živel ali ustvarjal in pustil pomembno sled na Slovenskem. Na koncu sta objavila opise 306 ubitih in 103 preživelih slovenskih taboriščnikov. Ob predstavitvi te obsežne knjige se je avtor Slavko Alojz Kramar posebej zahvalil vsem, brez katerih Knjige imen

in obrazov ne bi bilo. Višji kustos Spominskega območja Jasenovca **Dorđe Mihovilović** mu je podaril sedem knjig z bogatimi podatki o žrtvah Jasenovca; odprl mu je svoj osebni arhiv dokumentov, dal veliko materiala o žrtvah v taborišču; preverjal je podatke in jih dopolnjeval. Mihovilović je kot velik prijatelj Kramarju pomagal od začetka pisanja knjige, pa vse do tiskanja. Dr. **Irena Mavrič Žižek** iz Muzeja narodne osvoboditve Maribor mu je posredovala podatke o štajerskih žrtvah taborišča v Jasenovcu, poglobila se je predvsem v usodo slovenskih izgnancev na Hrvaško in v Bosno, ki so svoje življenje končali v Jasenovcu ali Stari Gradiški. **Agata Klinar Medaković** je opravljala vsa dela okrog priprave knjige, pošiljala dopise muzejem, arhivom in drugim ustanovam ter posameznikom; pripravila je sezname žrtev, preverjala točnost podatkov; sodelovala je z urednico knjige Ilinko Todorovski, lektorico **Matejko Tirgušek** in z grafično oblikovalko **Mirno Pavlovič**. Dolgoletni prijatelj **Rolando Nikčević** je avtorju pomagal pri tipkanju življenjepisov žrtev Jasenovca ter pri prevozu, ko se je Kramarju poslabšal vid. Urednica knjige Ilinka Todorovski je vsak podatek preverila, v muzejih, arhivih, župniščih, na internetu in v neposredni komunikaciji s svojci taboriščnikov. „Raziskovala je, dopolnjevala in knjigi dodala nove žr-

tve ter jo modernizirala,“ dodaja Kramar.

Zakaj smo na tako podroben seznam slovenskih taboriščnikov Jasenovca čakali kar 80 let? „Vsi, ki so preživeli taborišča, niso o tem želeli govoriti,“ pravi Slavko Alojz Kramar in dodaja, da je bilo podobno tudi z izgnanci, ki so se organizirali šele po razpadu nekdanje skupne države Jugoslavije leta 1991. Urednica 270 strani debele knjige Ilinka Todorovski pa meni, da je vzrok treba iskati tudi v relativno majhnem številu slovenskih žrtev tako v primerjavi s celotnim številom umrlih v Jasenovcu (od 60 do 90 tisoč), kot v primerjavi s slovenskimi žrtvami v italijanski internaciji ali v nemških nacističnih taboriščih. „Slovinci so postali taboriščniki v ustaški državi zaradi politične dejavnosti, zaradi nasprotovanja režimu in niso bili žrtev rasne, verske, oziroma nacionalne pripadnosti,“ pravi Todorovski. No, njihova imena in obrazi so zdaj znani, ne le kot posamezne žrtve, temveč kot pomembna narodnostna skupina, ki je bila predvsem politična žrtev ustaškega režima.

Avtor Slavko Alojz Kramar je izrazil željo, da bi nekdo drug nadaljeval z raziskovalnim delom, kajti slovenskih žrtev Jasenovca je zagotovo še več.

Tanja Borčić Bernard

Predstavitev knjige v Ljubljani

Knjigo *Slovenski taboriščniki v Jasenovcu* sta avtor in urednica predstavila tudi v Ljubljani, 9. novembra v prostorih Združenja Slovenske izseljenske matice. Kot je uvodoma dejal predsednik SIM dr. Boris Jesih, gre za zgodbo, ki smo jo v slovenskem prostoru prezrli. „Vsak je imel za to svoje razloge. Žal se je Jasenovac v bližnji preteklosti ponovil“, je dejal. Ilinka Todorovski je med drugim dejala, da je to neskončen projekt, rastoča knjiga, Slavko Alojz Kramar pa dodal: „Želeli smo, da žrtve ostanejo z nami.“

Predstavitev v Ljubljani je bila dobro obiskana, med občinstvom so bili tudi nekateri svojci žrtev Jasenovca, avtor pa je kot dolgoletni vodja krajevne organizacije Združenja slovenskih izgnancev v Zagrebu pogrešal predstavnike tega združenja na državni ravni.

Sicer je izid knjige pritegnil precejšnjo pozornost v slovenskih medijih, zlasti nacionalnih kot sta STA in RTVSLO, ki so predvsem poudarili, da gre za pomembno delo, ki rešuje pred pozabo „nevidne Slovence“, žrtve taborišča Jasenovca.

Izjemno dobro obiskana predstavitev knjige v Slovenski izseljenski matici v Ljubljani. Foto: Jasmina Ilič Draković

Začetek jesenske koncertne sezone v Sevnici

S pesmijo *N'mau čez izaro* je Mešani pevski zbor Slovenskega doma Zagreb začel sezono nastopov v drugi polovici letošnjega leta. S to in še petimi pesmimi smo se 6. oktobra predstavili občinstvu v Sevnici.

Sevniškimi zborom Lisca, ki je lani praznoval 45 let delovanja, prijateljemo že vrsto let. Nastop je bil v Kulturnem domu v Sevnici. Dan je bil pravi jesenski, topel in veder. Takšni smo tudi pevci. Ker nas je lepo vreme zaneslo, se je generalna vaja začela z zamudo, ampak smo jo oddelali kot se spodobi, kakor tudi sam nastop. Moderator koncerta **Ciril Dolinšek** je občinstvu najprej predstavil Mešani pevski zbor Lisca, ki ga zdaj vodi **Petra Stopar**. Govoril je o njihovih nastopih v minulem letu in načrtih za bližnjo prihodnost ter med drugim posebej omenil načrtovani nastop ob koncu leta na božičnem koncertu v največji slovenski katedrali v Gornjem Gradu. Predstavil je tudi naš zbor, omenil, da delujemo že 90 let, da radi gostujemo v Sloveniji, na Hrvaškem pa prepevamo z zbori drugih slovenskih društev. Poudaril je, da pojemo slovenske pesmi in s tem ohranjamo slovensko narodno zavest. Svoje pevske izkušnje radi delimo z drugimi zbori. Za izbor pesmi pa je zaslužen zborovodja **Ivica Ivanović**. Naš dirigent Ivica za koncerte vedno izbere pesmi, ki predstavljajo celoten repertoar našega zbora. Tako zapojemo narodne in avtorske pesmi ter ponavadi na koncu še take, ki pritegnejo občinstvo, da zapoje z nami ali

s ploskanjem spremlja naše petje. Ko petje spremlja še harmonika, kar je bil v Sevnici primer z Venčkom narodnih, občinstvo še posebej nagradi izvajalce.

Oba zbora sta zapela po šest pesmi, na koncu pa pod dirigentsko palico Petre Stopar in ob spremljavi klavirja še skupaj *Tam sem jaz doma*. Predsednica MePZ Lisca **Nada Novšak** se je pred zaključkom koncerta zahvalila prijateljem za prijeten pevski večer, ki so ga sooblikovali. »Pevci vemo, da tekmovalnost in materializem ne prinašata notranjega miru in zadovoljstva, niti veselja in napredka. Smo mojstri sodelovanja, prilagajanja, vzorčni

primer življenja v skupnosti, sobivanja in trajnostnega razvoja. Pevke in pevci obeh zborov prijateljemo že od leta 2004. Izmenično gostujemo in organiziramo koncerte. V teh letih smo postali res pravi pevski prijatelji, kajti za glasbeno in kulturno izmenjavo pač ne more biti nikakršnih predsodkov pri ljudeh, ki dobro mislimo v srcu,« je dejala.

Po nastopu smo pevci poklepetali med seboj in skupaj zapeli še nekaj narodnih pesmi. Pogovarjali smo se tudi o načrtih obeh zborov in se dogovorili za naslednji skupni nastop, ki bo v Zagrebu.

Stanka Herak

Skupni nastop obeh zborov. Foto: P. P. – Dolenjski list

Koncert treh Slovenij

Konec novembra je naš mešani pevski zbor nastopil na Koncertu treh Slovenij v Logatcu, na katerem so prepevali še gostitelji, pevci domačega Pevskega društva in Mešani zbor Peca iz Globasnice v Avstriji.

Domačini so nas lepo sprejeli in nas najprej popeljali na ogled mesta, po katerem sta nas vodila turistična vodička **Jana Jureš** in predsednik pevskega društva **Antona Jerina**. Najprej smo si ogledali Napoleonov drevored lip, zasajen v začetku 19. stoletja v času Ilirskih provinc in v spomin na poroko med Napoleonom Bonapartejem in hčerjo avstrijskega cesarja Franca II. Marijo Luizo. Zato tudi nosi ime po Napoleonu. Logatec je bil pomembna točka na poti od Dunaja do Trsta še od rimskih časov. Dokaz so ostanki vojne postojanke, ene od treh proti Dunaju. Po

rimski poti smo prišli do postaje za nekdanje furmane in naprej do najstarejše hiše - bajte s petimi zidovi.

Bili smo tudi ob znamenitem vodnjaku, kjer se vsako leto na kresni večer prireja etnološko-glasbeni *Večeri pri vodnjaku*, ki bodo prihodnje leto že štiridesetih in mimo cerkve sv. Jožefa prišli do središča mesta ter do Narodnega doma s knjižnico, ki je prav letos napolnil 100 let obstoja. In prav v tem poslopju je bil tudi večerni koncert.

Po generalki se je začelo zares. Dvorana se je polnila. Pod vodstvom dirigentov **Lovra**

Groma in **Ivice Ivanovića** ter dirigentke **Petre Straunik** so zbori zapeli po nekaj pesmi iz svojega repertoarja, koncert pa sklenili s skupnim nastopom in pesmijo *Pevec*, ki je ob velikem številu glasov krasno zvenela. Prireditev je odlično in duhovito povezovala **Anita Garafolj**.

Po koncertu smo se skupaj povsneli še na večerji v gostilni pri Kramarju in še enkrat skupaj zapeli nekaj pesmi, se pogovorili o načrtovanih nastopih v bližnji prihodnosti in se polni vtisov odpravili na pot proti domu.

Alenka Krajač

Prihodnje leto na približno letošnji ravni

19. decembra se je še zadnjič letos sestal Upravni odbor Slovenskega doma Zagreb. Glavna točka dnevnega reda je bilo sprejetje finančnega načrta za prihodnje leto.

Društvo se bo, tako kot je sicer običajno, prijavilo na razpisa Urada vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu ter Sveta za narodne manjšine Republike Hrvaške, ki sta odprta do konca leta. Načrtujemo, da bi v prihodnjem letu za naše dejavnosti porabili približno toliko kot letos oziroma nekaj malega več kot v letu 2023. Finančni načrt so člani sprejeli soglasno. Koliko bomo dejansko dobili, pa je seveda odvisno od slovenskega urada in hrvaškega sveta. Naj dodamo, da bo Republika Slovenija za delovanje zamejskih organizacij in za utrjevanje narodne, kulturne in jezikovne identitete ter vzdrževanje struktur in dejavnosti Slovencev v vseh štirih sosednjih državah v letu 2024 namenila približno 7,6 milijona evrov.

Na sestanku je bil na pobudo predsednika govor tudi o nekaterih neutemeljenih in nepreverjenih interpretacijah dogajanj v društvu, ki lahko škodijo od-

nosom znotraj društva, člani UO pa so soglašali, da se je treba v dobrobit društva izogibati govoricam, ki nimajo podlage v dejstvih in da je ta mogoče vselej preveriti. Po uradnem delu sestanka je

kot vselej stekel še pogovor o številnih temah, ki zadevajo društvo in njegovo delovanje v prihajajočem letu.

(akm / dab)

Seje UO so se udeležili Stanka Novkovič, Stanka Herak, predsednik Darko Šonc, namestnik Silvester Kmetič, Marjan Dirnbek, Rolando Nikčević, Borut Gulič, Agata Klinar Medaković. Manjkal je le Matic Zakonjšek. Foto: akm

DUHOVNA SEKCIJA

Nova dva župnika na slovenskih mašah v Zagrebu

V pevskem zboru Anton Martin Slomšek smo po poletnem premoru z začetkom septembra spet začeli vaditi. Večinoma smo se na vajah srečevali ob petkih, včasih, ko je bil naš zborovodja ob petkih zaseden, pa tudi kak drug dan v tednu.

Vsekakor pa se vaj in pevskih nastopov veselimo in se jih radi udeležujemo ter smo ponosni, da se naša slovenska pesem in slovenska beseda na Hrvaškem slišita in ohranjata. Še lepše bi bilo, če bi nas bilo še več.

Od septembra potekajo dvakrat na mesec tudi maše, v zdaj obnovljeni cerkvi ranjenega Jezusa, ki je bila poškodovana v potresih leta 2020. 24. septembra je maševal dekan **Anton Trpin** in ta maša je bila posvečena našemu pokojnemu profesorju in nekdanjemu dirigentu Vinku Glasnoviču, ki smo se ga spomnili tudi na vajah na dušni dan 2. novembra, ko smo zanj zapeli pesem *V nebesih sem doma*. Sicer so se pri maševanju izmenjevali različni župniki iz Slovenije, poleg omenjenega Antona Trpina iz Šentjerneja še **Andrej Pažur** iz Cerkelj ob Krki, prvič pa sta v Zagrebu maševala 5. novembra **Ludvik Žagar** iz Velike doline in 19. novembra **Mitja Bulič** iz Novega mesta. Nadaljujemo tudi z navado, da se po mašah zberemo v Slovenskem domu, kjer se ob skromnem prigrizku in pijači pogovarjamo o našem življenju in zapojemo tudi kakšno slovensko narodno. Želeli bi si, da bi na slovenske maše prihajalo več zagrebških Slovencev in

naj ta želja ostane za prihodnje leto, v katerem želimo vsem veliko zdravja in sreče.

Olga Tkalcic

Člani Duhovne sekcije in duhovnega MePZ A. M. Slomšek v knjižnici Slovenskega doma Zagreb na druženju po maši z župnikom Andrejem Pažurjem iz Cerkelj. Foto: Olga Tkalcic

Spomen-ploča Viljemu Bizjaku u Slovenskom domu Zagreb

Tradicionalna božićna izložba radova kreativne radionice Šopek 20. prosinca ove godine protekla je u znaku otvaranja spomen-ploče Viljemu Bizjaku, jednom od najistaknutijih i najvažnijih članova u povijesti Slovenskoga doma Zagreb. Ploču su izradile članice Šopeka, koje su na božićnoj izložbi pokazale i druge radove u glini, raznovrsne božićne ukrase i s njima ponovo oduševile posjetitelje.

Otkrivanjem ploče, Slovenski dom Zagreb izražava zahvalu Viljemu Bizjaku, poznatom zagrebačkom tvorničaru i osobi zaslužnoj za očuvanje knjižnice Doma i imovine u doba Drugog svjetskog rata. Ploču je otkrio **Darko Šonc**, predsjednik Slovenskoga doma Zagreb.

Time se Slovenski dom Zagreb i simbolično odužio dobročinitelju Viljemu Bizjaku na njegovom dobročinstvu, upravo na 50. godišnjicu njegove smrti. Kreativna radionica Šopek može se pohvaliti da je izradila ovu ploču koja će trajno biti na zidu u prostorima Slovenskoga doma Zagreb. (O Viljemu Bizjaku može se više pročitati na str. 37 u rubrici *Preteklost v sedanjosti*.)

Članovi Doma i prijatelji družili su se u odličnom raspoloženju. A posebne pohvale idu mješovitom pjevačkom zboru Slovenskog doma Zagreb, koji je uz pratnju na harmonici dirigenta zbora, **Ivice Ivanovića**, na samom početku ovogodišnje božićne izložbe, posjetitelje oduševio *Slovenijom od kod lepote tvoje* i još nekoliko omiljenih i svima poznatih slovenskih pjesama.

NS

Otvaranje spomen-ploče Viljemu Bizjaku, rad članica radionice Šopek.

Druženje je proteklo u odličnom raspoloženju, čemu je pridonio i pjevački zbor uz pratnju Ivice Ivanovića na harmonici. Obe foto: Antun Bukovec

DAN REFORMACIJE

V spomin na Luthra in Trubarja

Ob prazniku Dneva reformacije 31. oktobru smo se člani Slovenskoga doma Zagreb zbrali v prijetnem, domačem ambientu kluba Moja dežela. Žal je bila udeležba nekoliko slabša od pričakovanj, najbrž zaradi slabega vremena.

Dan reformacije nas sicer spominja na naš edinstveni jezik in kulturo, ki sta temelja slovenske samobitnosti in identitete. Etika in morala sta nad družbeno, duhovno ali institucionalno prisilo, svoboda duha pa predstavlja temelj ustvarjanja.

Zbrane je najprej pozdravil in nagovoril predsednik **Darko Šonc**. Nato smo si ogledali novejši dokumentarni film Reformacija. Posnet je bil ob 500-letnici pričetka protestantskega gibanja, ki je močno zaznamovalo kulturne smernice, vplivalo na zgodovino narodov ter spremenilo podobo Evrope. Reformacija je bila versko, družbeno-politično in kulturno gibanje v 16. stoletju. Tisočletje vladavine rimskokatoliške cerkve nad znanostjo, moralo in človekom se je spreminjalo v napuh in bogatenje, vse več ljudi pa je na drugi strani opozarjalo na odmikanje od temeljnih smernic krščanskega poslanstva. Martin Luther, nemški duhovnik, je na dan našega praznika objavil svojih znamenitih 95 tez za reformo

Po filmu je bilo praznično v klubu Moja dežela. Foto: nk

cerkve. Njegovo na videz preprosto dejanje je bilo prelomno in je izzvalo silovito javno razpravo. Slovenski reformator Primož Trubar je v slovenščini izdal prvi natisnjeni knjigi Katekizem in Abecednik. S prvimi tiskanimi knjigami in prvo slovnico smo tako Slovenci dobili slovenski knjižni jezik.

Po ogledu filma je sledilo prijetno druženje, praznik pa smo kljub nekoliko slabšemu obisku praznovali sproščeno in pristrčno.

Nika Klepec

Kuhamo in okušamo

3. novembra je v Slovenskem domu Zagreb zadišalo po domačem ajmohtu, priljubljeni jedi na žlico, ki spada med slovensko kulinarčno dediščino naših babic. Članice ustvarjalne delavnice Šopek so pripravile telečjo obaro ali telečji ajmoht.

Ajmoht je narodna jed, ki so jo gospodinje včasih pripravljale iz slabših delov mesa, drobovine in zelenjave. Je enolončnica, ki je zelo enostavna za pripravo. Ljudje so ga nekoč jedli zaradi energetske izdatnosti in ugodnih učinkov na želodec. To je bila jed, ki so jo uživale porodnice, ljudje ki so potrebovali moč ter tisti, ki so okrevali po boleznih.

Množico zbranih članov sta najprej pozdravila in nagovorila predsednik **Darko Šonc** ter vodja ustvarjalne delavnice Šopek, **Stanka Novković**. Slednja je na začetku dogodka dala kratek intervju za Z1 Televizijo. Nato je predstavila jed ter povabila vse navzoče k degustaciji. Kot prilogo telečjemu ajmohtu so članice Šopka pripravile ajdove žgance z ocvirki in belokranjsko pogačo.

Druženje ob pokušanju odličnega ajmohta s prilogami je potekalo v enkratnem in sproščenem vzdušju, ki ga je popestrila domača slovenska glasba. Navzoči člani so dogodek odlično sprejeli. Veseli smo, da je bila odločitev, da prvi petek v mesecu pripravljamo slovenske tradicionalne jedi, tako dobro sprejeta. Se že veselimo naslednjega druženja.

Nika Klepec 🇺🇸

Na tokratnem Prvi petku je dišalo po ajmohtu. Foto: nk

OBISK

Porabski Slovenci v Zagrebu

Na zadnji dan letošnjega poletja, 22. septembra je skupina slovenskih rojakov z Madžarske obiskala Zagreb. Ogleдали so si mesto in še posebej del dediščine, ki so jo v hrvaški prestolnici pustili Slovenci, prišli pa so tudi v Slovenski dom, kjer smo jim predstavili naše delovanje ter prostore, v katerih ustvarjamo in se družimo.

Za letošnjo strokovno ekskurzijo za sodelavce, člane predsedstva in nadzornih organov je Skupnost Slovencev na Madžarskem izbrala Zagreb, v katerem mnogi med njimi še nikoli niso bili, hkrati pa so si želeli obiskati tudi Slovenski dom v Zagrebu.

Prišli so v zgodnjih dopoldanskih urah in naše skupno popotovanje po Zagrebu smo začeli v bližini železniškega kolodvora. Najprej smo se sprehodili ob parkih in trgih Zelene podkve v Donjem Gradu in si od zunaj ogledali nekatera najpomembnejše stavbe v tem delu mesta. Sledil je obisk Slovenskega doma Zagreb, kjer nas je prijazno pričakala tajnica Slovenskega doma **Nika Klepec**, nato pa so se gostje srečali še s tajnico Sveta slovenske nacionalne manjšine mesta Zagreb ter urednico glasila Novi odmev **Agato Klinar Medaković**, ki je gostom predstavila prostore Slovenskega doma ter delovanje našega društva. Tudi gostje so predstavili delovanje Slovencev na Madžarskem, njihove dejavnosti, časopis in razne projekte, kar so člani MePZ Slovenski dom Zagreb imeli priložnost videti ob lanskem obisku Porabja. Ob odhodu iz Slovenskega doma smo si izmenjali darila, gostje so od nas prejeli nekaj številčk glasila Novi odmev in pa vsak od njih še knjižico – vodnik Slovenci in Zagreb, ki sem jo leta 2020 dopolnila in posodobila z novimi podatki.

Sledilo je kosilo v priznani starozagrebski restavraciji, v kateri so imeli gostje priložnost spoznati in uživati tudi v okusih lokalne kuhinje.

Po kosilu smo se sprehodili še do Trga bana Josipa Jelačića, ogled nadaljevali do makete mestnega središča, zatem pa se povzpeli na Kapitol, kjer kraljuje zagrebska katedrala. Mimo tržnice Dolac smo se spuстили na Tkalčičevo ulico, se sprehodili po Radićeve ulici skozi Kamnita vrata do Markovega trga, kjer stojijo cerkev sv. Marka, Banski dvori in poslopje Sabora. Popeljala sem jih tudi do enega od simbolov Zagre-

ba – stolpa Lotrščak in po spustu z Gradeca z znamenito vzpenjačo smo sprehod nadaljevali po Ilici do Cvetnega trga ter skozi Oktogon nazaj do glavnega mestnega trga.

Po končanem, zelo obsežnem programu ogleda mesta in ob veliki radovednosti gostov, saj je bila večina med njimi prvič v Zagrebu, je ostalo le še malo prostega časa za individualne ogled, nakupe, kavičico, slaščice ali kaj drugega.

V poznih popoldanskih urah smo si ob slovesu obljubili, da se bomo čim prej ponovno zbrali na zdaj že vsem znanem mestu „pod repom“ ali „pod uro“ na glavnem mestnem trgu in se skupaj podali na ogled še drugih skritih, a zanimivih koticov hrvaškega glavnega mesta.

Marjeta Trkman Kravar 🇺🇸

Rojaki iz Porabja s turistično vodnico Marjeto Trkman Kravar pri maketi Zagreba. Foto: ZSM

Novice iz Zveze slovenskih društev na Hrvaškem

Pripravila Saša Kernjak Zubović

Izobraževanje učiteljic in učiteljev slovenskega jezika na Hrvaškem

13. in 14. oktobra je na Reki potekalo dvodnevno izobraževanje učiteljev slovenskega jezika na Hrvaškem, ki sta ga pripravila Inštitut za narodnostna vprašanja in Zveza slovenskih društev na Hrvaškem, udeležil pa se ga je tudi predstavnik slovenskega Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport **Roman M. Gruden**.

Martin Vrtačnik in **Martina Malnar Novak** sta na začetku predstavila delo učiteljev slovenščine na Hrvaškem, temu je sledila razprava o pouku slovenskega jezika na Hrvaškem, ki jo je vodila predsednica Zveze in vodja reške enote Inštituta za narodnostna vprašanja **Barbara Riman**. Za konec prvega dne je bil izveden terenski ogled Reke s poudarkom na slovenski arhitekturi v mestu. Drugi dan so udeleženci poslušali predavanje **Simone Gotal** in **Gjoka Nikolovskega**, sledila pa je vrsta zanimivih predavanj in predstavitev »Palčave šiše«, kot izletniške destinacije za otroke, vključene v pouk slovenskega jezika in kulture ter predstavitev dela **NaKnap Josipa Grgurića** in **Saše Ožbolta**.

Ravnatelj hrvaških šol, kjer poteka pouk slovenskega jezika, s predsednico Zveze Barbaro Riman in Rudijem Merljakom ter Romanom Grudnom. Foto: FB stran OŠ Pečine

»Branje na glas – slovenski pisatelji v hrvaških šolah« in sestanek z ravnateljci

10. novembra je v Osnovni šoli Pečine na Reki potekal projekt *Branje na glas – slovenski pisatelji v hrvaških šolah*, katerega cilj je dvigniti bralno kulturo pri osnovnošolskih otrocih, ki obiskujejo predmet Slovenski jezik in kultura po modelu C na Hrvaškem ter otrokom predstaviti avtorje slovenske otroške književnosti. Projekt je potekal pod pokroviteljstvom hrvaškega Ministrstva za znanost in izobraževanje.

V okviru projekta so učenci iz osnovnih šol Pečine, Kozala, Dr. Andrija Mohorovičić Matulji in Klana vsem prisotnim prebrali pravljico slovenske pisateljice Ele Peroci *Muca Copatarica*. Učenki iz OŠ Milana Langa iz Bregane pa sta recitirali pesmi *Ne bodi kar nisi* Ferija Lainščka in *Popotnik* Toneta Pavčka.

Posebna zahvala za ves vložen trud gre učiteljicam slovenskega jezika iz omenjenih šol: **Simona Mahovič**, **Romana Turkušić Škrab** in

Lidija Vučajnk Škrobot, ki so učence odlično pripravile na nastop. Hkrati so se v omenjeni šoli zbrali tudi ravnatelj hrvaških osnovnih šol, kjer poteka pouk slovenskega jezika po modelu C ter ravnatelj dveh srednjih šol, v katerih so organizirali ta pouk, Prve sušačke hrvaške gimnazije na Reki **Dina Linić – Učur** in Gimnazije Lucijana Vranjanina v Zagrebu **Tomislav Babić**. Na sestanku z ravnateljci je beseda tekla o organizaciji in izzivih pri poučevanju slovenskega jezika. Dogodka sta se udeležila tudi predstavnik Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu **Rudi Merljak** ter predstavnik Ministrstva za vzgojo in izobraževanje RS **Roman Gruden**.

Slovenske urice v knjižnici

Zveza slovenskih društev na Hrvaškem je uspešno izvedla *Slovenske urice v knjižnici*, ki so se jih udeležili osnovnošolci, ki obiskujejo pouk slovenskega jezika in kulture po modelu C v osnovnih šolah Pečine, Kozala in Klana.

Učenci so 22. in 24. novembra obiskali Knjižnico Makse Samsa v Ilirski Bistrici, kjer so posebej za njih pripravili lutkovno predstavo, ustvarjalno delavnico, kviz in druge aktivnosti. Predstavili so jim tudi pesnico, po kateri je knjižnica dobila ime in Domoznanski oddelek. Otroci so resnično uživali!

Namen prireditve je dvigniti kulturo branja med osnovnošolci in otroke seznaniti s slovensko literaturo za mladino in otroke.

Slovenska pravljica pri otrocih na Hrvaškem

Tudi letos pri Zvezi slovenskih društev na Hrvaškem poteka projekt na temo priljubljenih slovenskih pravljic za vzgojno-izobraževalne zavode, zlasti vrtce in osnovne šole (prvi in drugi razredi) iz celotne Hrvaške. Za osrednjo temo je bila izbrana slovenska pravljica pisatelja Frana Levstika *Kdo je napravil Vidku srajčico*, ki je ena redkih slovenskih pravljic, prevedenih v hrvaški jezik. V projektu je sodelovalo 16 vzgojno-izobraževalnih zavodov s področja

celotne Hrvaške, tj. kar 47 skupin oziroma okrog 600 otrok.

Zveza je v minulih dveh letih že izvedla dva podobna projekta, in sicer na temo priljubljenih slovenskih pravljic *Muca Copatarica* (Maca Papučarica) in *Maček Muri* (Maček Marko), ki sta vzbudila zanimanje predšolskih in šolskih otrok z vse Hrvaške.

Osnovnošolci treh hrvaških šol, ki se učijo slovensko, med obiskom v Ilirski Bistrici. Foto: FB stran OŠ Pečine

Minister obiskal VTIK v Prezidu

Vzorčna turistično-izobraževalna kmetija VTIK Gorski kotar v Prezidu na Hrvaškem bo pomembna povezovalna točka za vsa slovenska društva in lokalne pridelovalce, ki bo dala dodaten zagon in motivacijo, je ob obisku kmetije 8. novembra ocenil minister za Slovence v zamejstvu in po svetu Matej Arčon. Napovedal je, da bodo dela pri vzpostavitvi kmetije končali še letos in pohvalil prizadevanja iniciativnega odbora, da bi se to dejansko tudi uresničilo.

Ta objekt, ki stoji tik ob meji s Slovenijo pri Babnem Polju – podoben že deluje v Monoštru na Madžarskem – je načrtovan kot večnamensko središče, ki bo služilo pripadnikom slovenske narodne manjšine v Gorskem kotarju. V njem se bo odvijal pomemben del njihovih kmetijsko-proizvodnih, turistično-storitvenih, izobraževalnih, razvojnih, upravnih in drugih aktivnosti. Kot večnamensko kulturno-gospodarsko središče bo spodbujala tudi splošni razvoj gorskokotarskega prostora, kjer živi slovenska manjšina.

Gradnja kmetije se je začela leta 2020. Projekt je vreden 1,28 milijona evrov, od česar sta vsak po polovico prispevala ministrstvo za kmetijstvo ter urad za Slovence v zamejstvu in po svetu.

(dab)

Minister, predstavniki manjšine in člani programskega odbora pred VTIK v Prezidu. Foto: Urad za Slovence v zamejstvu in po svetu

KARLOVEC

Filmska predstava, predavanje o muzikologu, pouk...

Konec novembra so si lahko obiskovalci v Ilirski dvorani Mestne Knjižnice I. G. Kovačić ogledali slovenski film *Izlet* režiserja Nejca Gazvode iz leta 2011. Gre za generacijski film ceste, ki s preprosto zgodbo govori o pomembnih stvareh – o odraščanju in koncu otroštva, prijateljstvu in ljubezni ter o težavah, ki jih prinese življenje. Prvenec mladega in obetavnega Nejca Gazvode je očaral tako domače kot mednarodne filmske kritike ter prejel kar sedem nagrad na festivalu slovenskega filma in bil uradna prijavljen kot kandidat za najboljši tujejezični film 85. podelitve Oskarjev 2013. Premierno je bil prikazan na Sarajevskem filmskem festivalu leta 2011 in se je udeležil več kot 20 mednarodnih festivalov.

Novembra je v karlovški knjižnici profesor in muzikolog dr. **Matjaž Barbo** s Filozofske fakultete v Ljubljani predstavil delo in življenje slovenskega muzikologa in zgodovinarja Josipa Mantuanija (1860 - 1933). Mantuani je s svojim delom pustil pomemben pečat na področju hrvaške sakralne glasbe, saj je pripravil za tisk *Hrvaško cerkveno pesmarico* iz leta 1635. Kot umetnostni in glasbeni zgodovinar in znanstvenik je postavil temelje slovenske muzikologije.

Oktober je bila v Mestni knjižnici Ivan Goran Kovačić v Karlovcu na ogled razstava *Severin Šali: pesnik, zaljubljen v življenje*. Pripravila jo je **Darja Peperko Golob** iz novomeške Knjižnice Mirana Jarca ob 30. obletnici smrti slovenskega pesnika, književnega prevajalca in urednika. Avtorica razstave je predstavila življenje, pesniško, uredniško in prevajalsko pot Severina Šalija, večnega popotnika v pravem in prenesenem pomenu besede, ki je svoj dom našel v Novem mestu. Verze iz Šalijevega bogatega literarnega opusa sta interpretirali **Mateja Kambič** in **Bojana Medle** iz Knjižnice Mirana Jarca, dogodka pa se je udeležila tudi pesnica, publicistka in bibliotekarka **Jadranka**

Matič Zupančič, Karlovčanka, ki sicer živi v Novem mestu. kjer je do leta 2010 delala v tamkajšnji knjižnici in kot avtorica pripravila vrsto tematskih razstav, organizirala literarne večere in bila tudi pobudnica tesnega sodelovanja med obema omenjenima knjižnicama. V prvem delu jeseni se je za člane slovenskega društva Karlovec nadaljeval redni pouk slovenskega jezika pod vodstvom prof. **Aneje Cafuta**. Pouk je potekal preko spleta, konec oktobra pa so udeležencem podelili diplome ob zaključku šolskega leta 2023. Sicer pa se v Knjižnici IGK za člane slovenskega društva dogaja kar pester program, med drugim poteka enkrat na mesec druženje ob knjigi *Beremo slovensko*, nadaljevala pa so se tudi predavanja iz cikla ZTIM - znanost, tehnologija, inženirstvo, matematika.

Marina Delač-Tepšič

Z otvoritve razstave o Severinu Šaliju. Z leve: Darja Peperko Golob, Vedrana Kovač Vrana, Marina Delač-Tepšič in Mateja Kambič. Foto: T. Basar

Ustvarjalne delavnice v Poreču

Od 25. do 30. septembra je v Poreču potekala ustvarjalna delavnica Izmenjujemo veščine, na kateri so se zbrali predstavniki sedmih slovenskih kulturnih društev na Hrvaškem. Iz Slovenskega doma Zagreb sva se je udeležili članici ustvarjalne delavnice Šopek Boža Vodeničar in Cvijeta Pandol.

Del stvaritev, nastalih na ustvarjalni delavnici. Foto: Anita Kordić

Poleg gostiteljev SKD Oljka Poreč so se srečanja udeležili še predstavnice in predstavniki društev iz Lovrana, Gorskega Kotarja, Reke, Pulja in Buzeta. Na različnih delavnicah smo se spoznali z novimi veščinami, kot so izdelava jesenskih dekoracij iz tekstila, pozlata na kartonu, izdelava božičnih venčkov, tehnika hladnega porcelana, izdelava rib iz lepljenega papirja, suho in mokro filcanje ter izdelava kamnitih hišic (kažuna). Ob prijetnem namestitvenem okolju, prijaznih gostiteljicah iz SKD Oljka in dobro

Člani slovenskih kulturnih društev s Hrvaške. Foto: Saša Kovač

organiziranim času, so dnevi hitro minili. Našli smo tudi čas za sprehode in ogled Poreča, uživanje v istrskih dobrotah, celo za praznovanje rojstnega dne edinega moškega člana ekipe - **Silvana Komarja**. Peli smo slovenske pesmi in plesali ob rojstnodnevni torti, dobre volje, smeha in okusnih sladici ni manjkalo. Pridobili smo nove veščine in nove prijatelje.

Naše ustvarjalne stvaritve so bile razstavljene v istrski sabornici v Poreču 13. oktobra, ob Dnevih slovenske kulture v Istri. Lahko si samo želimo še več tako lepih dogodkov in druženj.

Cvijeta Pandol

REKA

15 let folklorne skupine KPD Bazovica

Konec novembra je folklorna skupina Slovenskega doma, KPD Bazovica praznovala 15. letnico ponovnega delovanja. Na proslavi v Hrvaškem kulturnem domu na Sušaku so poleg domače nastopile še folklorne skupine iz Sakalovcev (Zveza Slovencev na Madžarskem), Jelenja, Ajda iz Umaga in iz Hrvatitov. Posnetek proslave si je mogoče ogledati na Youtube strani društva Bazovica.

sg

Foto: Istog Žorž

Razstava o Hinku Krapku

Novembra je bila v prostorih KPD Bazovica na ogled razstava *Hinko Krapek - človek svojega časa*. Ob otvoritvi, 7. novembra je bila predstavljena tudi monografija o tem slovensko hrvaškem fotografu čeških korenin. O njegovem življenju in fotografskih veščinah ter drugih zanimivostih njegovega bivanja v Sloveniji in na Hrvaškem je spregovorila avtorica razstave **Sanda Kočevar**, muzejska svetovalka Muzejev mesta Karlovca. **Aleksandra Mikić-Grginčič**, knjižničarka Domoznanskega oddelka Mestne knjižnice Ivan Goran Kovačić Karlovec, pa je prisotnim predstavila digitalizirano Krapkovo dediščino.

sg

Sodelovanje narodnih manjšin v Primorsko-goranski županiji

Naša glasbena skupina Mimo ritma se je 25. novembra udeležila čudovite prireditve *Od Katarine do Božiča*, ki jo je organizirala slovaška manjšina v dvorani Češkega doma. Nastopilo je veliko skupin, Slovaki, Čehi, Slovenci, Ukrajinci, Makedonci, Rusini, tudi hrvaške skupine, vse so bile odlične, vzdušje in razpoloženje preko 100 gostov pa enkratno. Takšne prireditve krepijo povezovanje in sodelovanje manjšin v PGŽ in so priložnost nova prijateljstva.

sg

Foto: Sandra Grudenic

Planinski izlet za otroke

V letu 2024 bo planinska skupina KPD Bazovica izpeljala malo planinsko šolo za otroke. Izlet na Kamenjak 11. novembra je bil uvod v planinsko šolo in je članom skupine omogočil, da spoznajo otroke in delo z njimi, otrokom pa, da se spoznajo z vodniki. Udeležba na prvem takem izletu ni bila številčna, a je bil vzpon na Kamenjak zanimiv za vse - otroke, starše in vodnike.

dm

Srečanje Slovencev z glasbo in ljudskimi liki

Pred koncem leta je bilo v Samoboru že tradicionalno srečanje Slovencev, ki živijo na območju tega mesta. V Galeriji Prica sta zbrane nagovorila predstavnik slovenske narodne manjšine v mestu Samobor Goran Gorše in ministrica svetovalka v Veleposlaništvu Republike Slovenije v Zagrebu Tamara Plankar.

Večer je popestril orkester Srebrne strune Društva upokojencev iz Litije. Posebnost tega orkestra so člani, upokojenci, ki so se v jeseni svojega življenja odločili, da se bodo naučili igrati na citre, čeprav se prej še niso srečali s tem instrumentom, večina pa jih ni imela niti splošnega glasbenega predznanja. Njihova izvedba pod umetniškim vodstvom prof. **Anite Veršec** dokazuje, da nikoli ni prepozno za učenje in za pridobivanje novih veščin, saj so se njihove izjemno dobro izvedene melodije kmalu dotaknile srca in duše občinstva. Ker pri Slovencih brez pesmi ne gre, je zazvenela tudi slovenska pesem pevcev **Janeza** in **Beti Prašnikar** ter **Maruše Pavlin**, na harmoniko in kitaro pa sta znane slovenske melodije zaigrala **Dušan Kotar** in **Peter Pirc**.

Moramo še omeniti, da sta nas obiskala tudi **Janez** in **Meta** iz *Cvetja v jeseni*, ki sta nam predstavila narodno nošo, v katero sta bila oblečena, čudovite melodije pa so ju popeljale na plesni podij, kjer sta se zavrtela v ritmu valčka.

Na koncu so nam prišli v goste še Kekec in Mojca in seveda teta Pehta. Ta je podelila nekaj svojih „žavb“, ki jih hrani v svoji koči na Gorenjskem.

Prireditve je spretno vodila in povezovala članica Društva upokojencev Litija, **Iva Slabe**.

Domačini in gostje so nadaljevali druženje ob prijetnem klepetu in pesmi, ki ne pozna meja in povezuje ter s svojo pozitivno sporočilnostjo in univerzalnim jezikom vzbuja najboljše v ljudeh.

Ivanka Filipan

Srečanje Slovencev v Samoboru. Foto: Ivanka Filipan

Člani Ajde na obisku pri novosadskih Slovencih

Kar poln avtobus članov SKD Ajda se je sredi novembra odpravil v Novi Sad, kamor jih je na Dneve slovenske kulture povabilo tamkajšnje društvo Slovencev Kredarica. Obisk je bil dogovorjen spomladi med gostovanjem moške vokalne skupine Fantje iz Novega Sada v Umagu na praznovanju obletnice društva Ajda.

Članicam in članom pevskega zbora in folklorne skupine so se na potovanju v Vojvodino pridružili tudi nekateri zvesti člani. Kmalu po prihodu v glavno mesto Vojvodine smo se vsi skupaj podali na sprehod po središču mesta, ki smo ga še podrobneje spoznali naslednji dan, ko smo se odpravili na voden ogled do mestne hiše, rimokatoliške cerkve, sinagoge in srbske pravoslavne cerkve, pa vse do Dunavskega parka in obale Donave pod Petrovaradinsko trdnjavo, mogočno utrdbo na drugem bregu Donave, ki ji pravijo tudi Gibraltar na Donavi. Zvečer smo se zbrali v svečani hali Mestne hiše na koncertu, kjer so nastopali slovenski zbori Planika iz Zrenjanina, Triglav Subotica, Cominum iz Komna v Sloveniji, naš zbor Ajda in naši gostitelji, moška vokalna skupina Fantje in zbor Kredarica. Vsak zbor je zapel od tri do

pet pesmi, na koncu smo pa vsi skupaj zapeli *Slovenija od kod lepote tvoje*, naša folklorna skupina oblečena v lepe živopisne noše pa je zaplesala valček. Bil je zelo lep večer, poln lepih pesmi, čustev in dogajanja.

Sledilo je skupno druženje na večerji v najstarejšem hotelu Vojvodina v Novem

Sadu, kjer smo si izmenjali darila. Naslednje jutro smo se po zajtrku povzpeli na Petrovaradinsko trdnjavo, naredili spominsko fotografijo in se napotili domov, kamor smo polni lepih vtisov in doživetij prispeli v večernih urah.

Danica Bojković

Skupni nastop ob koncu prireditve v Novem Sadu. Foto: Zlatko Tomić

Slovenci iz Banja Luke na obisku pri društvu Ajda

Tudi letos je Slovensko kulturno društvo Ajda ob Dnevh slovenske kulture v Istri pripravilo dva dogodka, oba v nedeljo 15. oktobra v Umagu. Kljub slabemu vremenu, saj je lilo kot iz škafo in je bilo mrzlo, se je dogodkov v gledališki dvorani Antonio Coslovich udeležilo več kot 120 ljudi.

Najprej je Ženski pevski zbor Ajda s pesmijo *Škrjanček* obeležil predstavitev publikacije o kiparju Janezu Pirnatu ter razstava del grafičnega oblikovalca in multimedijskega umetnika **Martina Zelenka Polesa**. Oboje je pripravil znani umetnik iz Grožnjana **Rok Zelenko**. Razstavljeni dela so pritegnila veliko pozornosti, posebej avantgardno oblikovanje mladega Polesa.

Sledil je nastop pevskih zborov in folklornih skupin domačega društva in slovenskega društva iz Banja Luke. Uvodoma so navzoče pozdravili predsednica SKD Ajda Umag **Danica Bojković**, predsednik Združenja Slovencev Republike Srbske Triglav Banja Luka **Mladen Lunić** in umaški župan **Vili Bassanese**. Nato je Ženski pevski zbor Ajda z dirigentko **Vesno Car**, zapel pesmi *Vrnitev*, *Vsi so venci vejli* in *Dekle je po vodo šlo* ter si zaslužil veliki aplauz. Sledil je nastop otroške folklorne skupine slovenskega društva Triglav, ki deluje že več kot 10 let. Zaplesali so splet koroških plesov pod vodstvom **Predraga Savića**. Posebnega navdušenja sta bila deležna najmlajša člana, ki jima je občinstvo namenilo dolgo in glasno ploskanje. Mešani pevski zbor Davorin Jenko iz Banja Luke se je zapel pet pesmi: *Mlade oči*, *Tam sem jaz doma*, *Pridi nazaj*, *Lepa Nera vodu nela* in *Mari mome*. Zbor, ki

združuje okrog 25 pevcev pod vodstvom **Vanje Tipić Vještica**, neguje slovenske ljudske pesmi in starogradske pesmi iz svojega kraja. Svoj prvi nastop je imel februarja 2001 v Banskem dvoru na Prešernovih dnevih, odtlej pa nastopa v Bosni in Hercegovini, Sloveniji, Srbiji in na Hrvaškem na različnih glasbenih prireditvah. Sodeluje v okviru projekta *Evropa zdaj* na tradicionalni prireditvi *Srečanja slovenskih pevskih zborov*, ki potekajo vsako leto izmenično v Sarajevu, Tuzli ali Banja Luki. Za uspešno delo pri ohranjanju izvirne slovenske zborovske pesmi je zbor prejel srebrni Gallusov znak.

Za njimi je na oder prišla še domača folklorna skupina, dekleta pod vodstvom **Evelin Semeši**, ne več rosno mlada, ampak hitra, poskočna in z veliko ljubezni do plesa, ki so gledalce navdušila z novo koreografijo pesmi *Spomin na otroštvo in mladost* in staro *Lepo je biti muzikant*. Za konec sta oba zbora zapela *Slovenija od kod lepote tvoje*, obe folklorni skupini pa zaplesali valček med publiko. Druženja po prireditvi ni bilo, to so člani obeh društev opravili že pred uradnim programom, po njem pa so se gostje morali hitro pripraviti na dolgo pot do Banja Luke.

Danica Bojković

Mešani pevski zbor Davorin Jenko iz Banja Luke v Umagu. Foto: Vesna Šereš

LOKVE

Slovenski zajtrk za dobro (nedeljsko) jutro

Na nedeljsko dopoldne, 19. novembra, si je ducat članov slovenskega društva Prešeren v Lokvah v lokalni kavarni privoščilo tradicionalni slovenski zajtrk. Na mizi so bili ajdov kruh, mleko, maslo, med domačega pridelovalca in jabolka. V Sloveniji je bil zajtrk sicer dva dni prej, a zaradi zasedenosti članov so si ga v Lokvah privoščili v nedeljo, priložnost pa izrabili tudi za pogovor o prihodnji društveni dejavnosti.

Tekst in foto: Daniela Marković

Gostovanje zbora pri koroških Slovencih na Avstrijskem

Zbor Encijan je 18. novembra gostoval v Pliberku. Tja se je odpravil na pobudo naše znanke, gospe Danice DyLong, ki sicer prebiva v Nemčiji, ima pa poznanstva širom po srednji Evropi in tako nam je posredovala vabilo za obisk Katoliškega prosvetnega društva Drava iz Žvabeka.

Le p sončen dan je vsekakor pripomogel k temu, da je bilo peturno potovanje prijetnejše. V Pliberku - veliko ljubše mi je slovensko ime za Bleiburg, saj razen tega, da je v slovenščini, nima tiste, za marsikoga zelo neugodne konotacije, ki jo v sebi nosi naziv Bleiburg - je bilo poskrbljeno za namestitev v hotelu Breznik, kjer smo se najprej malce odpočili, zatem pa se pripravili na večerni nastop. Domačini so bili nad našim prepevanjem zelo navdušeni, verjetno ne samo zaradi vljudnosti, pač pa tudi zato, ker je naša zborovodkinja Ina pripravila pester program, v katerem so bile pesmi *Rož*, *Podjuna*, *Zila* (to so vse kraji blizu Pliberka) ter znani popevki *Ružo moja crvena* in *Zemlja pleše* ter poskočna *Kako lepo je biti muzikant*. Naslednjega dne smo si z domačo vodičko Mojco Koletnik ogledali Pliberk. Mojca nam je natresla veliko zanimivosti, med drugim je tudi povedala, da se približno 13.500 koroških Slovencev, kolikor jih še

govori materni jezik na Avstrijskem, že trideset let bori za uporabo svojega jezika v javnem prostoru in da so v zadnjem času glede tega tudi vse bolj uspešni. Uveljavljanje njihove pravice do uporabe slovenskega jezika v javnem prostoru omogočata predvsem dva pomembna dokumenta: Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin iz leta 1994 in Avstrijska državna pogodba iz 1955. leta, konkretno njen 7. člen. Kako pomemben je ta za tamkajšnje Slovence, pove podatek, da obstaja v Celovcu društvo, ustanovljeno leta 1988, ki se imenuje Kulturno društvo člen 7.

Med ogledom okolice smo videli tudi majhno, s pridnimi rokami ustvarjeno graščino tukaj živečega Slovenca, ki navdušuje z neverjetnim smislom za estetiko in ustvarjalnost. Kaj vse človek zmore, če ima pred seboj jasen cilj in ga krasi trdna volja, da zastavljeni cilj tudi udejani!

Iz Pliberka smo se v popoldanskih urah

Med gostovanjem smo obiskali majhno graščino na območju Velikovca (na Avstrijskem blizu slovenske meje). Foto: Ivanka Koletnik

odpravili proti domu in se na nedeljski večer po prijetni večurni vožnji vrnil v naš dragi Pulj.

Klaudija Velimirovič

V Pulju so ponovno zazvenele citre

Že več let poteka v prostorih slovenskega kulturnega društva v Pulju poletna citrarska šola pod mentorstvom prof. Petra Napreta iz društva Notice iz Domžal. Iz tega društva so tudi udeleženske, citrarke, ki prihajajo v Pulj na oddih, pred odhodom pa v prostorih SKD Istra pripravijo koncert za puljske rojake, pa tudi vse druge, ki jim je všeč milozvočen zven tega glasbila.

Koncert običajno privabi veliko poslušalcev, čeprav ta instrument v Istri ni zelo znan. Slovenci ga poznajo iz rojstnega kraja, drugi pa ga spoznavajo prav po zaslugi našega društva in citrark iz Domžal. Tudi letos je v okviru *Dnevo slovenske kulture* v Istri 14. oktobra v Italijanskem domu kulture v Pulju, znanem Circolu občinstvo napolnilo dvorano in navdušeno spremljalo koncert amaterske citrarske skupine Notice iz Domžal, ki deluje pod mentorstvom priznanega violinista i citrarja prof. Petra Napreta. Navzoči so bili navdušeni nad izvajanjem posameznih skladb, še posebej bolj znanih melodij, med njimi *Na lepi modri Donavi* ter glasbe iz filmov *Cvetje v jeseni* in *Tretji človek*. Poslušali smo tudi dva venčka slovenskih ljudskih. Po koncertu je bilo slišati veliko pohval in mnogi so citrarkam čestitali za uspešen nastop. Tudi v našem društvu smo svoj čas skle-

nili nabaviti citre in to nam je s pomočjo citrarskega društva Slovenije oziroma Marjana Marinška tudi uspelo, vendar so bile naše citre kar nekaj časa samo eksponat, čeprav smo se trudili obuditi interes za igranje citer. Organizirali smo tečaje skozi poletne šole, ki jih je vodil

prof. Peter Napret. Žal pa se igranje citer ni »prijelo«. Izkazalo se je, da gre za zahteven instrument, ki zahteva pogoste in redne vaje, česar so se mnogi ustrašili. In tako so citre pri nas, žal, še naprej samo eksponat.

Klaudija Velimirovič

Navdušujoč nastop citrarske skupine Notice. Foto: Bojan Številka

Zadržanost, nezainteresiranost, apatija...

Maja letos so pripadniki manjšin na Hrvaškem že šestič volili člane svetov in predstavnike v lokalni samoupravi. A kot smo ugotavljali v že v prejšnji številki, kakega večjega premika glede udeležbe na volitvah še vedno ni, ta je pri vseh še vedno nizka, Slovenci pa smo v tem celo najslabši. O letošnjih volitvah smo obširno poročali v julijski številki Novega odmeva, tokrat in v naslednji številki pa dr. Barbara Riman, ki se poklicno kot raziskovalka in znanstvenica ukvarja z manjšinsko problematiko, poleg tega pa je tudi predsednica Zveze slovenskih društev na Hrvaškem, analizira možnosti in uresničevanje politične participacije pripadnikov slovenske manjšine v Republiki Hrvaški.

Ustavni zakon o pravicah manjšin na Hrvaškem iz leta 2002 je vzpostavil tudi politična telesa svetov in predstavnikov narodnih manjšin kot organe politične participacije manjšin, s ciljem ohranjanja, krepitev ter nasploh napredovanja in zaščite pripadnikov manjšin na Hrvaškem. Sveti in predstavniki narodnih manjšin imajo svetovalno funkcijo in predstavljajo kanal za vzpostavitev dialoga med regionalno oziroma lokalno samoupravo in narodno manjšino in bi lahko oz. morali imeti pomembno vlogo.

To politično telo pripadnikom manjšin namreč zagotavlja neposreden vpliv na reševanje tistih vprašanj, ki so v pristojnosti lokalne oblasti ter jim omogoča, da predlagajo rešitve o vprašanjih, ki so izjemno pomembna za narodne manjšine in soustvarjajo lokalno politiko. Teoretično lahko vplivajo na vse sfere življenja na ravni lokalne in regionalne oblasti, vendar v praksi temu ni tako, saj so njihove pobude pogosto preprosto prezrte. Izziv predstavlja tudi dejstvo, da širši krog pripadnikov manjšinske skupnosti pogosto ne vidi koristi za skupnost ali pa za posamezne pobude ni zainteresiran. Vzroki za slabo udeležbo na volitvah in izogibanje ak-

tivnemu sodelovanju članov slovenske skupnosti na Hrvaškem so tudi:

- slaba medijska pokritost in informiranost o volitvah, ki se jih obravnava kot popolnoma nepomembne;
- slaba informiranost o pomenu svetov in predstavnikov manjšin; omejena vloga svetov in predstavnikov manjšin, ki nimajo velikih pristojnosti;
- zelo majhno število volič, kjer se s prihodom na volišče tudi javno deklarirajo kot pripadniki manjšine, kar odpira problem diskriminacije;
- šibka finančna podpora delu predstavnikov in članov sveta manjšin;
- neprepoznava vloga svetov in predstavnikov manjšin nasploh;
- možnost stigmatizacije pripadnikov manjšin, ker svoje predstavnike izbirajo v posebnem volilnem ciklu.

V letu 2023 so bile volitve za svete in predstavnike manjšine razpisane na podlagi popisa prebivalstva iz leta 2021. Kar se je na popisu občutno manj ljudi izreklo za Slovence in se je s tem zmanjšalo število pripadnikov manjšine (ob popisu leta 2021 jih je bilo 7.729, leta 2011 pa 10.517) je slovenska manjšina v določenih krajih izgubila možnost za volitve predstav-

nikov oz. svetov. Tako je imela letos možnost izvolitve 35 predstavnikov ali svetov slovenske manjšine, dejansko pa je bilo izvoljenih samo 18 in to predvsem na območjih, kjer obstajajo slovenska kulturna društva.

Primerjava števila izvoljenih svetov in predstavnikov ter prostih (možnih) mest med letoma 2003 in 2023:

Leto volitev	Izvoljenih	Prostih mest
2003, 2004	14	42
2007	20	32
2011	22	32
2015	23	31
2019	22	40
2023	18	34

Iz tabele je vidno, da je bilo največ možnosti izkoriščenih v letu 2015, ko so pripadniki slovenske manjšine izvolili predstavnike za tri četrtine razpisanih mest.

Rezultat za letos tudi pokaže, da so bili sveti nepopolni, saj je bilo na nekaterih listah manj kandidatov kot je bilo

prostih mest. Tudi to potrjuje nezainteresiranost Slovencev na Hrvaškem za politično udeležbo. To ni nič novega, saj je o tem že leta 2007 govoril takratni predsednik Zveze **Darko Šonc**: »Kot so pokazale analize, je bila slaba udeležba posledica nezainteresiranosti pripadnikov manjšine za te volitve ter dejstva, da se mnogi niso želeli izpostavljati kot pripadniki manjšine.«

Analiza podatkov o (ne)udeležbi na volitvah kaže na pomanjkanje kandidatov na tistih območjih, kjer ni slovenskih kulturnih društev, ki bi lahko uvrstila posameznike na volilne liste. Razen nezainteresiranosti posameznikov, da bi kandidirali in prevzeli vlogo predstavnikov oz. članov sveta, je slaba tudi udeležba na volitvah. Le malo volivcev, vpisanih v volilni imenik, se je

udeležilo volitev. V letu 2023 so bili pripadniki slovenske skupnosti rekorderji med 19-timi manjšinami, ki so imele pravico do volitev, saj je bil delež slovenskih volivcev, ki so se udeležili volitev, najslabši med vsemi.

dr. Barbara Riman

RAZISKOVALNI PROJEKT

Zakaj je Slovencev na Hrvaškem vse manj?

Slovenci na Hrvaškem so ena izmed 22 manjšin, izrecno navedenih v Ustavi Republike Hrvaške. Popisi prebivalstva kažejo na kontinuirano zmanjševanje števila prebivalcev, ki se izrekajo za Slovence, prav tako se zmanjšuje število prebivalcev, ki so za materni jezik izbrali slovenščino. Število teh se zmanjšuje bolj kot se zmanjšuje število prebivalcev, ki so se opredelili za Slovence. Posledica obojega pa je krčenje zakonskih pravic, ki so odvisne od številčnosti manjšine. Ohranjanje vitalnosti slovenske skupnosti otežuje tudi njena heterogenost in razpršena poselitev.

Prav zato so raziskovalci Inštituta za narodnostna vprašanja v letu 2023 prijavi projekt pod naslovom *Slovenska skupnost na Hrvaškem v sodobnem kontekstu: analiza njihovega socialno-ekonomskega položaja in odnosa njenih pripadnikov do slovenskega jezika ter kulturne in politične participacije*. Izvajanje projekta na Inštitutu za narodnostna vprašanja se je začelo oktobra letos in bo trajalo do septembra 2026. Predlog projekta se osredotoča na celovito proučevanje slovenske skupnosti na Hrvaškem, ki že od leta 1991 beleži več negativnih trendov, kot so upadanje števila, pomanjkanje zanimanja mlajše generacije za aktivno sodelovanje v skupnosti, opuščanje rabe slovenskega jezika ter šibka politična angažiranost na manjšinskih volitvah. Poleg tega se manjšina spopada tudi z organizacijsko razdrobljenostjo in protislovnim odnosom do slovenske identitete. Namen projekta je analizirati socialno-ekonomski položaj pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem, saj menimo, da le-ta pomembno vpliva na vitalnost slovenske skupnosti.

V okviru projekta bomo pripravili seznam slovenske in hrvaške literature, zlasti virov o kulturni in politični participaciji ter odnosu do slovenskega jezika med pripadniki slovenske sku-

pnosti, na podlagi tega pa tudi celovit pregled obstoječega znanja, ugotovljali vrzeli v raziskavah ter ocenili prednosti in slabosti že izvedenih raziskav. Analizirali bomo medijsko poročanja o slovenski skupnosti v izbranih hrvaških in slovenskih medijih ter ugotovljali morebitne razlike v novinarskem poročanju med hrvaškimi in slovenskimi mediji. Stališča pripadnikov slovenske skupnosti do delovanja slovenskih kulturnih društev, slovenske kulture, slovenskega jezika, politične participacije ter dejavnike, ki vplivajo na omenjena stališča, bomo preučevali z anketo, izvedeno med pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem. Zbrane anketne podatke bomo dopolnili z ugotovitvami, ki jih bomo pridobili z intervjuji s pripadniki slovenske skupnosti.

Člani projektne skupine izhajajo iz različnih znanstvenih disciplin (sociologije, jezikoslovja, zgodovine, kulturalogije), so specializirani na različnih

področjih in se dopolnjujejo tudi glede metodoloških pristopov.

Rezultati projekta bodo predstavljeni državnim institucijam, ki skrbijo za položaj pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem ter širši javnosti. Projekt finančno podpirata Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve in Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

Barbara Riman

Novi predsednik Tibor Varga: Prednost ohranjanju manjšinskih jezikov

Julija letos je bil za novega predsednika Sveta za nacionalne manjšine pri Vladi Republike Hrvaške imenovan Tibor Varga in na tem položaju nasledil Aleksandra Tolnauerja, ki je bil na tej funkciji dve desetletji. Po karieri v gospodarstvu, je bil Varga nekaj let zaposlen v strokovni službi Sveta, kar nekaj zadnjih let pa je bil desna roka dosedanjega predsednika. Zato seveda dobro pozna ne le ustroj Sveta za narodne manjšine, pač pa celotno manjšinsko problematiko na Hrvaškem, katere temeljna podlaga je ustavni zakon iz leta 2002. O tem, kako kot pripadnik ene od manjšin in kot dober poznavalec manjšinske ureditve vidi sedanje razmere in možnosti za spremembe, se je s Tiborjem Vargo pogovarjala Tanja Borčić Bernard.

Manjšine, njihov položaj in morebitni posegi v pravice pripadnikov manjšin so vedno občutljiva tema. Izkušenj in znanja pri delu z manjšinami vam prav gotovo ne manjka?

VARGA: Že 15 let delam v strokovni službi Sveta za nacionalne manjšine kot namestnik predsednika in v teh letih sem v neposrednem delu z manjšinskimi združenji dobro spoznal njihove težave in delovanje skozi programe kulturne avtonomije. V to spadajo založništvo, informiranje, kulturni amaterizem.

Ste pripadnik madžarske narodne manjšine. Kako bi ocenili hrvaški ustavni zakon o pravicah nacionalnih manjšin, ki je v uporabi že več kot 20 let? Menite, da bi ga trebalo spremeniti, morda posodobiti?

VARGA: Res je, sem pripadnik madžarske nacionalne manjšine. No, v vlogi predsednika Sveta moram skrbeti za vse manjšine na Hrvaškem. Kar zadeva ustavni zakon menim, da gre za dober zakon, kot tak se je pokazal v zadnjih 20-ih letih. No, kot ste rekli, morda je res čas, da ga posodobimo. Hkrati morate vedeti, da gre za organski zakon, za katerega sprememba ne zadostuje le navadna večina v saboru. To bi bil torej precej zahteven podvig, ni pa nemogoč. Tisto, kar sem sam opazil, je na primer svetovalna vloga svetov nacionalnih manjšin v lokalnih skupnostih. Če bi šli v kakšne spremembe zakona, bi morali sprejeti dejstvo, da svetovalna vloga nima nobene teže. Manjšine zdaj svoje težave lahko rešujejo le v dogovoru z lokalnimi oblastmi, uspeh dogovora pa je odvisen od tega, ali imajo lokalne oblasti posluš

Manjšine zdaj svoje težave lahko rešujejo le v dogovoru z lokalnimi oblastmi, uspeh dogovora pa je odvisen od tega, ali imajo lokalne oblasti posluš za manjšinske težave.

manjšinske težave. V sodelovanju z Ministrstvom za pravosodje in upravo prihodnje leto načrtujemo okrogle mize in delavnice, na katere bomo povabili člane svetov in predstavnike nacionalnih manjšin in lokalne samouprave. Naš namen je, da jih poskušamo zblížiti in ugotoviti, kako bi lahko izboljšali njihovo sodelovanje. To je tisto, kar mi lahko storimo. Ne moremo ukazati nekemu županu ali načelniku občine, kaj naj počne. Lahko mu le pomagamo z nasvetom, enako tudi manjšinam v primeru kakšnih večjih težav. Osebnostno sem vedno za rešitev, s katero vsi pridobijo, za sodelovanje in dogovor.

Na nedavni seji Sveta ste napovedali, da v prihodnjem letu načrtujete za 25% višji proračun za donacije v kulturni avtonomiji.

VARGA: Po ustavnem zakonu naš proračun vsako leto določi vlada. Moram jo pohvaliti, da je v zadnjih štirih letih ves čas povečevala sredstva za programe manjšin. Lani smo tako podprli kar 1150 prijavljenih programov. Prav danes pa je v uradnem listu izšel nov razpis za prijavo programov v prihodnjem letu. Odprt bo do konca leta, prijava pa poteka izključno prek spleta.

Napovedali ste seminar za združenja nacionalnih manjšin v decembru. Za kaj točno gre?

VARGA: Gre za seminar, ki ga organiziramo vsako leto. Na njem stara manjšinska združenja opozarjamo na napake, ki so jih storili v praksi pri prijavi programov, novim združenjem, ki še nimajo izkušenj, pa svetujemo, kako naj se pravilno prijavijo za sredstva. En del seminarja se torej nanaša na pravilne prijave programov, drugi del pa na poročila o izvedenem. Vse to poteka preko spleta, s tem da smo se trudili aplikacijo narediti čim bolj enostavno in jo prilagoditi tudi starejšim ljudem, saj je takšnih med manjšinci kar precej. Preden smo uvedli spletno prijavo, smo vsako leto prejeli dve polni omari dokumentov, računov, potrdil, bančnih izvodov. To je bilo res težko arhivirati in nadzorovati. Zdaj poteka vse prek spleta. Na takšen način mi lažje nadzorujemo celoten proces, pa tudi druge ustanove, ki so nad nami, lažje nadzorujejo naše delo.

Kateri so poglobilni cilji dela v vašem štiriletнем mandatu?

VARGA: V svojem mandatu bi želel spremeniti kriterije za prijavo programov, pa tudi za poročanje o izvedenem. Te naloge se bomo lotili že prihodnje leto, veljati pa naj bi začeli v letu 2025. Z novimi kriteriji bomo usmerjali manjšinska združenja, kakšne programe naj prijavljajo, kaj želimo v Svetu bolj podpreti. Ena izmed stvari je na primer skrb za materni jezik. Številni ljudje na

primer živijo v mešanih zakonih ali imajo prednike, ki govorijo manjšinski jezik in bi se ga radi naučili. Povedal vam bom svoj primer: moja žena ima veliko sorodnikov v Sloveniji in če bi obstajala kakšna delavnica za učenje osnov jezika, bi se je zagotovo udeležil, da se lahko s temi prijatelji pogovarjam v njihovem jeziku. Po dosedanjih kriterijih takšnih programov nismo mogli financirati. Skrb za jezik pa je temelj vsega, saj če pozabite svoj jezik, se enostavno asimilirate, s tem pa manjšine na žalost izgubljajo svojo kulturno identiteto.

Druga stvar su dosedanji kriteriji za dokumentarne programe, za katere prav tako nismo namenjali sredstev. Nekatera združenja delujejo tudi po 50, 80 let in pomembno je, da dokumentirajo svoje delovanje, obstoj, vidnejše člane. Poleg tega moramo sprejeti tudi nekatere omejitve.

Kakšne?

VARGA: Pri prijavi programov smo imeli precej nerealnih zahtev. Tako so na primer prosili za sredstva za 15 prireditev na leto, kar je preveč. Do zdaj nismo imeli omejitev pri teh zahtevah. Seveda to ne pomeni, da nasprotujemo prireditvam, vendar menimo, da je bolje imeti manj dogodkov, ki pa bodo bolj kakovostni.

Kako ste zadovoljni z medijskim spremljanjem manjšinskih dogodkov na Hrvaškem?

VARGA: Prav na zadnji seji smo govorili o poročilu HRT o programih nacionalnih manjšin. V tej nacionalni medijski hiši obstaja redakcija za narodne manjšine, ki pa ima svoje kadrovske težave. Nimajo dovolj ljudi, da bi jih poslali na večje prireditve nacionalnih manjšin, kjer se včasih zbere tudi do 1000 ljudi. Menimo, da je potrebno na HRT bolj kakovostno poročati o delovanju manjšin, da bo zanimivo tudi večinskemu hrvaškemu občinstvu.

Manjšine sodelujejo v hrvaškem političnem življenju, v saboru imajo kar 8 poslancev. Vendar, slovenska manjšina po veljavnem zakonu ne more uresničiti pravice do svojega, slovenskega poslanca. V preteklosti je bilo kar nekaj predlogov, kako bi to lahko spremenili. Kakšno je vaše stališče do tega?

VARGA: Po ustavnem zakonu sta res dva poslanca, ki predstavljata večje število manjšin. Res je tudi, da nikjer ni predpisano, v kakšnem obsegu se morata ukvarjati z drugimi manjšinami, niti kakšne so sankcije, če tega ne počnete. To je, strinjam se, malce problematično. Kako to spremeniti? Sami ste omenili, da so v preteklosti že bile nekatere ideje, vendar, za njih je potrebno spremeniti ustavni zakon, kar pa ni enostavno. Kolikor spremljam delo poslanke Lekaj Prljaskaj, ki v Saboru predstavlja tudi slovensko manjšino, ima poslušalci tudi za druge manjšine, prihaja na njihove prireditve, ne vem pa, koliko sodeluje pri operativnih načrtih.

Zadnji popis prebivalstva je pokazal velik padec vseh prebivalcev Hrvaške, predvsem pa pripadnikov nacionalnih manjšin.

Menite, da bi temu dejstvu morali prilagoditi zakon, da pripadniki manjšin ne bi izgubili pravic, ki so jih imeli doslej?

VARGA: V državi imamo standard, kakršnega imamo. Ljudje odhajajo za boljšimi plačami, tako Hrvati, kot tudi pripadniki narodnih manjšin, vsi smo v istem loncu. Manjšine seveda ostajajo brez nekaterih pravic, če se število njihovih pripadnikov za toliko zmanjša. V bližnji prihodnosti ne vidim rešitve za ta problem. Pred dvema, tremi leti je bilo nekaj pobud, da bi se pridobljene pravice morale zadržati, je pa to tudi povezano z osnovnim zakonom, ki ga je težko spremeniti.

Verjetno veste, da si slovenska manjšina v Zagrebu že leta prizadeva odkupiti prostore v Masarykovi ulici, v katerih deluje

že desetletja. Rok, ki je bil za to začrtan v Operativnem načrtu, je že mimo. Kje se je zataknilo in kako vaš urad lahko pomaga pri hitrejšem reševanju tega vprašanja?

VARGA: To bo prej vprašanje za poslanko Lekaj Prljaskaj, naš urad v to ni vključen. Lahko pa se malo pozanimam. Težave z lastnimi prostori imajo tudi druge manjšine. Lahko obljubim, da se bom pozanimal, kje se je zataknilo in ali lahko kaj pomagamo. Res je, da so zdaj pred nami volitve, kar bo upočasnilo reševanje.

Pomembno je, da ima nacionalna manjšina svoj prostor.

Pred Hrvaško je super volilno leto 2024. Ali se bojite, da bodo stranke v politični kampanji izkoriščale manjšine? Videli smo kaj se je na Dan spomina na žrtve domovinske vojne zgodilo s predstavniki srbske manjšine...

VARGA: Tudi sam sem na zadnji seji Sveta vse prisotne prosil, naj ne vključujejo Sveta v politiko. Mi nismo politično telo, temveč

krovna organizacija vseh narodnih manjšin in bilo bi zelo nevarno, če bi se nas poskušalo zlorabljeti v politični kampanji, na način, da zagovarjamo katerokoli manjšino. Naša naloga je kulturna avtonomija manjšin in res ne bi rad, da se politika v to vpleta. Vem, da bodo takšni poskusi, pripravljen sem na napade tistih, ki bi na račun manjšin radi nabirali politične točke, želel pa bi si, da bi jih bilo čim manj.

Obe foto: SNM RH

20 let Koordinacije zagrebških manjšin

Ob Dnevu človekovih pravic, ki je tudi Dan Koordinacije svetov in predstavnikov narodnih manjšin Mesta Zagreb je bila 10. decembra v Novinarskem domu v Zagrebu slavnostna seja, na kateri so zbrane nagovorili namestnik predsednika Koordinacije Boris Milošević, podžupan Zagreba Luka Korlaet in predsednik Sveta za narodne manjšine Republike Hrvaške Tibor Varga.

Varga je ob čestitkah ob dnevu Koordinacije in mednarodnem dnevu človekovih pravic poudaril pomen svetov in predstavnikov narodnih manjšin, s pomočjo katerih njihovi pripadniki v zadnjih 20-ih letih uspešno uveljavljajo svoje pravice.

V Zagrebu deluje devet svetov narodnih manjšin (albanski, bošnjaški, črnogorski, češki, madžarski, makedonski, romski, slovenski in srbski) in devet predstavnikov narodnih manjšin (bolgarski, italijanski, poljski, rusinski, ruski, slovaški, turški, ukrajinski in židovski), ki so vključeni v Koordinacijo.

Poleg članov svetov, med katerimi so bili tudi člani Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb ter predstavnikov narodnih

manjšin so se slavnostne seje udeležili veleposlaniki in predstavniki veleposlaništev matičnih držav narodnih manjšin v Republiki Hrvaški. V znak zahvale za uspešno sodelovanje in podporo 20-letnemu delu Koordinacije, jim je Koordinacija podelila zahvale – med njimi tudi Veleposlaništvu Republike Slovenije na Hrvaškem, ki jo je prevzel veleposlanik **Gašper Dovžan**.

20. obletnica Koordinacije je sovpadla s 75. obletnico razglasitve Splošne deklaracije o človekovih pravicah, sprejeto v Parizu 10. decembra 1948 in od takrat se na ta dan obeležuje mednarodni dan človekovih pravic. Omenjena deklaracija predstavlja skupen ideal vseh ljudstev in narodov z namenom, da bi vsi organi družbe

Predsednik Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb Darko Šonc in veleposlanik Republike Slovenije Gašper Dovžan. Foto: akm

in posamezniki razvijali spoštovanje teh pravic in svoboščin ter zagotovili njihovo splošno priznanje in spoštovanje.

(akm)

»Mesto Zagreb bo nadaljevalo politiko uresničevanja pravic manjšin in tudi v prihodnje podpiralo programe, s katerimi negujete vašo kulturo, jezik, tradicijo, versko pripadnost, sodelovanje z domovino in vse, kar ohranja vašo identiteto in povezanost« je dejal namestnik zagrebškega župana Luka Korlaet ter se zahvalil navzočim za prispevek Mestu Zagreb kot večkulturnemu in večetničnemu mestu, kot tudi za dosežene standarde spoštovanja človekovih pravic.

Zahvalo za 20-letno podporo Koordinaciji svetov in predstavnikov narodnih manjšin Mesta Zagreb je ob tej priložnosti prevzel namestnik župana Korlaet, za Svet za narodne manjšine Republike Hrvaške pa jo je prevzel predsednik Tibor Varga.

DAN NARODNIH MANJŠIN

Bogastvo različnosti v Zagrebu

Tradicionalni dogodek Dan narodnih manjšin Mesta Zagreb v organizaciji Koordinacije svetov in predstavnikov narodnih manjšin Mesta Zagreb je tudi letos potekal na Zrinjčevcu, vendar v drugem terminu, šele 1. oktobra. Sodelovalo je 16 narodnih manjšin: albanska, bošnjaška, bolgarska, črnogorska, češka, madžarska, makedonska, poljska, romska, rusinska, slovaška, slovenska, srbska, italijanska, turška in ukrajinska.

Predstavljeni so bili običaji, noše, glasba, založništvo ter značilne jedi posameznih manjšin. Prijetni vonji, dobra hrana in glasba vedno privabijo veliko obiskovalcev, kar se je zgodilo tudi tokrat. Kuhali so golaž, delili so burek, potico, baklave, različne sladice in še več. K dobremu vzdušju je prispeval tudi naš pevski zbor z veselimi pesmimi ob harmoniki. Tako so celo na Zrinjčevcu tokrat zaplesali polko. Sicer je bila naša stojnica lepo okrašena, obložena z orehovo potico in dobro kapljico in temu primerno dobro obiskana. Vreme je bilo lepo in prijetno, zato se je druženje zavleklo dlje kot običajno. Vpliv narodnih manjšin je v Zagrebu videti na vsakem koraku, na področju arhitekture, kulture, gospodarstva in umetnosti. O tem je bilo izdanih veliko knjig, ki dokumentirajo prispevek pripadnikov narodnih manjšin k razvoju Zagreba. Z organizacijo tega dogodka nas Zagreb opominja na njihovo pomembno vlogo. Zato upamo, da bo ta izobraževalni in zanimiv dogodek še naprej uspešno potekal vsako leto na našem dragem Zrinjčevcu.

Cvijeta Pandol

Na naši stojnici smo predstavili tudi knjige v izdaji Slovenskega doma Zagreb in Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb ter naš neizogibni Novi odmev, na mimohodu noš pa smo se predstavili v gorenjski narodni noši. Foto: mm

Najhujša naravna nesreča v Sloveniji

V začetku avgusta so Slovenijo prizadele najhujše poplave do zdaj, še več, po obsegu in materialnih posledicah je bila to sploh največja naravna nesreča v zgodovini Slovenije. Prizadeti sta bili dve tretjini države, škodo so ocenili na skoraj 10 milijard evrov, kajti voda je ne le zalivala stanovanjska, gospodarska in druga poslopja, pač pa je pred seboj odnašala mostove, cestne odseke in drugo infrastrukturo, stanovanjske hiše in poslovne objekte ter drugo premoženje, poleg tega so na mnogih območjih grozili še plazovi.

Začelo se je zvečer 3. in nadaljevalo ponoči na 4. avgust, ko je voda prestopila rečne bregove na Škofjeloškem, v Medvodah, Komendi, Mengšu in Kamniku, ponekod padlo je tudi do 200 litrov dežja na kvadratni meter. Že kmalu je začela poplavljeni Savinja v Zgornji savinjski dolini, v Ljubnem je reka odnesla tri hiše, zalila številne hiše v Solčavi, Mozirju, Lučah, poplavela industrijske cone in med drugim zalila proizvodne objekte podjetij Bosch in KLS, kjer so škodo ocenili na več sto milijonov evrov. Z vodo in ogromnimi nanosi blata so se morali ubadati v Mežici, Dravogradu, Črni in drugi krajih Koroške, kjer so dodatne težave povzročali plazovi. Ljudje so marsikje za več dni ostali odrezani od sveta, niso bili redki primeri, da so morali stanovalce reševati s helikopterji s streh, kamor so se ljudje povzpeli pred hitro naraslo ujmo. Kritično je bilo tudi ob Muri na območju Donje Bistrice, kjer je voda prebila nasip, a so jo jo potem tudi s pomočjo iz Hrvaške vendarle uspeli ukrotiti in preprečiti najhujše. Poplave so zahtevale tudi dve človeški življenji.

Poleg reševalnih akcij, pri katerih so bili v prvih vrstah gasilci in drugi pripadniki civilne zaščite, so takoj stekle tudi vse

Katastrofalne poplave so kot še nikoli doslej povezale državljanke Slovenije, veliko mero solidarnosti pa so pokazale tudi druge, zlasti sosednje države, med njimi Hrvaška. Foto: ADRA Slovenija

druge oblike pomoči, od prostovoljcev, ki so pomagali pri čiščenju poplavljenih objektov do zbiranja potrebščin za tiste, ki so ostali brez vsega in zagotavljanja strojev za razčiščevanje terena, urejanje strug in popraviljanja poškodovanih infrastrukturnih ter nudenja najrazličnejših strokovnih pomoči. Več tisoč ljudi je prihitelo na pomoč prizadetim, mnogi so darovali denarna sredstva ali nudili kako drugo pomoč. Do izraza je spet prišla neverjetna človeška solidarnost in sočutje

do prizadetih. Prek mehanizma Evropske unije je Slovenija zaprosila za delovne stroje in inženirske ekipe, preko podobnega mehanizma pri Natu pa za težke vojaške helikopterje, vojake in montažne mostove. Mnoge države so bodisi v lastni režiji ali preko omenjenih mehanizmov takoj ponudile obsežno pomoč, med njimi je bila med najhitrejšimi tudi Hrvaška (o čemer pišemo v okviru besedila o slovensko-hrvaških odnosih). Že nekaj dni po poplavah je Slovenijo obiskala predsednica Evropske komisije **Ursula von der Leyen**, ki je po ogledu razmer na terenu obljubila, da bo Sloveniji iz solidarnostnega sklada EU na voljo 400 milijonov evrov, 100 letos in 300 v letu 2024.

Takšen obseg poplav je bil presenetljiv, še posebej ker je do njih prišlo sredi poletja. Toda za strokovnjake to ni bilo presenečenje, saj je bila površina severnega Atlantskega oceana že od maja rekordno topla, posledica tega je bilo povečano izhlapevanje, ki je povzročilo nastanek front z nadpovprečnimi količinami padavin v srednji Evropi. Ker je bilo že pred tem veliko padavin in so bili vodostaji rek povišani, je bilo tveganje za nastanek poplav toliko večje. Pa še eno ne nepo-

Poplave so nekatere kraje spremenile do neprepoznavnosti. Na sliki Raduha v občini Luče. Foto: Borut Živilović-BOBO

membno dejstvo je treba omeniti, to je nikakršna ali slaba skrb za vodotoke. Slovenija je glede tega med najslabšimi v tem delu Evrope. Denar, ki ga država nameni za urejanje vodotokov, je simboličen, ob

tem pa nima niti učinkovitega nadzora, kako ga podjetja, ki imajo koncesije in so vsa v zasebni lasti, porabijo. Mnogi vodotoki so zato zanemarjeni, mnogi nasipi na pol končani in nevzdrževani, različna

območja so marsikje pozidana. Na kar pristojni in tudi mnogi strokovnjaki opozarjajo takrat, ko se zgodi katastrofa, ko je že prepozno.

(dab)

Pomoč zbirali tudi Slovenci na Hrvaškem

V zbiranje pomoči za odprav posledic poplav v Republiki Sloveniji so se vključili tudi Slovenci na Hrvaškem. Iz Slovenskega doma Zagreb je prišla pobuda, da bi odpovedali tradicionalno vseslovensko srečanje, predvideno 9. septembra in da bi sredstva, namenjena za organizacijo srečanja, preusmerili v odpravo posledic poplav v Republiki Sloveniji. Na izredni skupščini Zveze, ki je potekala v dopisni obliki, so s predlogom soglašala vsa društva.

Zveza je odprla poseben bančni podračun za donacije, na katerega je preusmerila sredstva, namenjena za vseslovensko srečanje. Poleg tega je bil račun namenjen tudi zbiranju prostovoljnih prispevkov za pomoč prizadetim v poplavih s strani posameznikov na Hrvaškem.

Skupaj se je tako nabralo 10.200 evrov, ki so jih nakazali Rdečemu križu Slovenije.

Ob tem se Zveza vsem skupaj zahvaljuje za pomoč in sodelovanje. Zahvala gre tudi slovenskemu ansamblu Potep iz Posavja, ki se je odpovedal honorarju za vseslovensko srečanje ter **Ivici Gržaniću**, direktorju Gozdnega parka Golubinjak, za razumevanje pri odpovedi srečanja v zadnjem trenutku.

Saša Kernjak Zubović

POSLOVNI PROTOKOL

Primerno vedenje je temelj uspešnega poslovnega odnosa

Oktobra je SLO CRO Poslovni klub za svoje člane v Zagrebu organiziral predavanje Ksenije Benedetti, priznane slovenske strokovnjakinje za poslovni protokol. Člani kluba so lahko izvedeli, kakšna so osnovna pravila primerne vedenja v stikih s poslovnimi partnerji in sodelavci.

Kaj se spodobi v poslovnem okolju, kje so meje osebnega prostora in ali obleka naredi človeka? Poudarjeno je bilo, kako pomembna je komunikacija med sodelavci in partnerji, še bolj pa način komunikacije. Znano je, da s svojo držo izražamo veliko, a se tega premalo zavedamo. Ali veste, kdaj mobilni telefon na mizi res ni primeren? Obstajajo tudi pravila sedenja in ni vseeno, po kakšnem vrstnem redu pozdravljamo goste.

Kultura poslovnega vedenja pomeni, da cenimo čas drugih in na srečanja prihajamo pravočasno, da spoštljivo komuniciramo po elektronskih napravah, za mizo se obnašamo kulturno, oblečeni smo primerno dogodku ali prireditvi, ustrezno pričakamo goste in poslovne partnerje, sogovornike poslušamo in slišimo.

To je bilo izjemno zanimivo, uporabno in duhovito predavanje, z nasveti za dober začetek poslovnega sodelovanja. Številne izkušnje, ki jih je gospa Benedetti doživela pri svojem delu v službi protokola Republike Slovenije, so dodatno popestrile predavanje in služile kot primeri zaželenega ali nezaželenega vedenja.

Ksenija Benedetti je bila leta 2000 imenovana za vodjo protokola Republike Slovenije in na tem ostala celih 18 let. Spremljala je predsednike držav in vlad na uradnih obiskih v tujini ter pripravljala protokolarne dogodke in obiske na najvišji ravni za vse predsednike samostojne Republike Slovenije. Vrsto let je vodila delavnice o pravilih protokola, predavala

diplomatom, politikom, gospodarstvenikom ter javnim uslužbencem. Zdaj je sodelavka na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem, predavateljica na Poslovni šoli B2, predava različnim občinstvom in je svetovalka v svetu gospodarstva, podjetništva in politike.

Vesna Vukšinič Zmaić

Predavanje slovenske strokovnjakinje za poslovni protokol Ksenije Benedetti. Foto: Samir Cerić Kovačević

Solidarnost, gospodarstvo, migracije, arbitraž...

Prijatelja spoznaš v nesreči, pravi pregovor. Dobrega soseda pa ob naravni katastrofi, bi lahko dodali po potresih pred tremi leti na Hrvaškem in tudi po letošnjih poplavah v Sloveniji. V obeh primerih so se sosedje izkazali in med prvimi nudili pomoč ljudem, ki jih je prizadela narava.

Hrvaške dobrodelne organizacije so bile med prvimi, ki so ob poplavah v Sloveniji v prvih dneh avgusta poslale pomoč v Slovenijo. Rdeči križ je poslal dva tovornjaka še kako iskanne pitne vode, ki so jo takoj razdelili po prizadetih območjih. Karitas je zagotovil naprave za razvlaževanje, pomoč so ponudili tudi hrvaški gasilci, vendar je slovenski kolegi niso potrebovali. Je pa Hrvaška vlada že 7. in 8. avgusta v okviru bilateralne pomoči poslala v Slovenijo helikopter s posadko, ki je pomagala pri zaježitvi in utrditvi nasipov na reki Muri. Preko evropskega mehanizma pa je v Zgornjo Savinjsko dolino napotila enoto s težko mehanizacijo, ki je tam delala cele tri tedne. V Nazarju pa je hrvaška ekipa postavila montažno most, ki so ga odprli dober mesec dni po poplavah.

Slovensko hrvaški odnosi sicer že nekaj časa plujejo po dokaj mirnem morju. Tu in tam pride kak manjši val, ki pa kakšnega večjega pozibavanja ne povzroči. Gospodarski odnosi so tradicionalno na visoki, intenzivni ravni. V Sloveniji z nekoliko privzdignjenimi obrvmi spremljajo, kaj se dogaja s skupino Fortenova, ki je lastnica še vedno največjega trgovskega podjetja v Sloveniji Mercatorja in kot takšnega enega večjih zaposlovalcev, predvsem pa distributerjev slovenske kmetijske pridelave. Seveda Slovenija tukaj nima kaj reči, lahko le upa na dobro voljo lastnikov. Če so bile to prej večinoma ruske banke, naj bi zdaj večinski lastnik postal hrvaški poslovnež. Pred časom so v Mercatorju zamenjali glavnega direktorja, kar sicer ni nič nenavadnega, najnovejša vest pa je, da so se preko Mercatorja odločili kupiti še eno večjih trgovskih verig v Sloveniji in med večjimi še edino, ki je imela slovenskega lastnika - zreški Tuš. Domala vsa slovenska trgovina, večji del industrije pa je že, tako prehaja v tuje lastništvo, pri čemer imajo vse večjo vlogo hrvaška podjetja in podjetniki.

Kar zadeva politične odnose, se še največ dogaja v zvezi z migracijami in nadzorom nad njimi. V Sloveniji je, sicer bolj po tihem, slišati očitke, da Hrvaška ne uspeva dovolj učinkovito nadzorovati migrantskih poti, predvsem pa, da miži na eno oko ali pa celo spodbuja čimprejšnji odhod beguncev iz Hrvaške na zahod čez Slovenijo in naprej. Enako sicer menijo v Italiji in Avstriji glede Slovenije in v Nemčiji glede Avstrije. Začaran krog pač. Medtem ko je Avstrija že pred leti uvedla nadzor na mejah in na ta način degradirala šengenski sporazum, je Italija izrabila nov izbruh nasilja med Palestinci in Izraelci in z izgovorom uvedbe učinkovitejšega nadziranja morebitnih teroristov in terorizma uvedla nadzor na meji s Slovenijo, s povsem enako obrazložitvijo pa je to isto 21. oktobra naredila Slovenija na meji s Hrvaško. Sicer gre za začasni ukrep, ki pa ga vedno znova podaljšuje. Pojasnili so, da je ukrep nujen, ker se »pripadniki različnih terorističnih in ekstremističnih gibanj umikajo z območij oboroženih spopadov«, ob tem pa so navedli, da je Slovenija do 15. oktobra zabeležila 48.076 nedovoljenih

prehodov notranje meje. Iz tega je mogoče sklepati, da so problem migracije na splošno in ne toliko morebitni prehodi teroristov. Pred tem je bilo na to temo kar nekaj srečanj med predstavniki obeh držav, sešla sta se notranja ministra (28.9.), pa direktorja policij (12.10.), pogovarjali so se o skupnih patroljah, Slovenija je medtem zaostriala nadzor na najbolj kritičnih delih meje, da bi na koncu sprejela odločitev, ki pomeni poseg v šengenska pravila o prostem prehajanju meja med državami, saj so na prehodih ob vstopu v Slovenijo spet policisti, ki jim treba pokazati osebne dokumente. V političnih in medijskih krogih na Hrvaškem velja sicer prepričanje, da so vzroki za te ukrepe notranjepolitične narave. V vladi pravijo, da gre za taktično potezo, manj diplomatski pa je bil predsednik **Zoran Milanović**, ki je dejal, da »razume Slovence, ki to počnejo iz notranjepolitičnih razlogov« in da s tem ukrepom ne bodo ulovili nezakonitih migrantov, saj se ti gibljejo tam, kjer nadzora ni.

Hrvaški predsednik Milanović in slovenska predsednica **Nataša Pirc Musar** sta se 9.9. udeležila spominske slove-

Obletnice osvoboditve taborišča na Rabu sta se udeležila slovenska predsednica in hrvaški predsednik, italijanskega predsednika pa ni bilo. Foto: Hrvoje Hodak/Novi list

snosti ob 80. obletnici osvoboditve taboriščnikov iz italijanskega koncentracijskega taborišča Kampor in otoka Rab. Vabljen je bil tudi italijanski predsednik **Sergio Mattarella**, vendar ga ni bilo na Rab, kar je vsaj pri nekaterih sprožilo očitke, češ da je to dokaz, da Italija ni iskreno za spravo in da prizadevanja bivšega slovenskega predsednika Boruta Pahorja glede tega niso bila uspešna. Slovenska predsednica je sicer v slavnostnem govoru poudarila pomen ohranjanja zgodovinskih dejstev in pričevanj o grozodejstvih fašizma in nacizma ter izrazila veselje nad skupno slovensko-hrvaško obnovo spominskega parka.

V začetku septembra (7.9.) se je v Ljubljani mudil na obisku predsednik Hrvaškega Sabora **Gordan Jandroković** in se z gostitelji pogovarjal tudi položaju

hrvaške manjšine v Sloveniji. "Za nas je pomemben status Hrvatov, ki živijo v Sloveniji, menimo, da obstajajo pogoji, da dobijo status narodne manjšine," je dejal Jandroković in dodal, da želi Zagreb to reševati "v duhu dobrososedskih odnosov in medsebojnega spoštovanja". Sredi poletja (14.7) je bil na prvem uradnem obisku na Hrvaškem slovenski premier Robert Golob. Po pogovorih z gostiteljem, predsednikom hrvaške vlade Andrejem Plenkovićem je med drugim dejal, da je nastopil čas, ko lahko Slovenija in Hrvaška skupaj »dosežeta več, kot bi dosegli posamezno« in izrazil prepričanje, da »bomo s tem, ko bomo gledali v prihodnost, iskali projekte, s katerimi lahko pomagamo prebivalcem na obeh straneh meje, razbremenili tudi teme, ki so bile v preteklosti nerešljive in jih rešili enkrat v priho-

dnosti. K temu je dodal, da je pomembno arbitražo, ki je zastrupljala odnose med državama, umakniti iz dnevne politike, čeprav jo je po menenju Slovenije treba implementirati in uresničiti. Kmalu se je oglasil bivši slovenski predsednik in premier v času odločitve o arbitraži Borut Pahor in odločno zanimal, da bi arbitraža zastrupljala odnose med državama, temveč nasprotno, »omogočala je vsestransko odlične odnose«. Da se glede arbitraže v Sloveniji ni nič spremenilo, je hitela pojasnjevati tudi zunanja ministrica Tanja Fajon. Tudi na Hrvaškem se ni in ta dosledno vztraja pri že znanem stališču, tako, da imamo zanimivo situacijo, ko je glede spornega vprašanja več polemik znotraj slovenske politike kot med politiki ene in druge države.

(dab)

LITERARNI NATEČAJ

Z domišljijo na potep

Končal se je literarni natečaj z naslovom *Z domišljijo na potep* na katerem so imeli pravico do sodelovanja učenci osnovnih in srednjih šol, ki obiskujejo pouk slovenskega jezika in kulture po enem od treh možnih modelov učenja slovenskega jezika na Hrvaškem. Sodelovali so lahko tudi otroci, ki se zaradi nezmožnosti vključevanja v obstoječe modele učenja slovenskega jezika na Hrvaškem, slovenščine učijo v domačem, družinskem okolju.

Na razpis je prispelo 40 prispevkov, od tega 32 osnovnošolskih in 8 srednješolskih. Vsi sodelujoči so se prepustili domišljiji in predstavili zanimive prispevke. Učenci so pokazali zelo dobro znanje slovenskega jezika, prav tako pa tudi občutek za pripovedovanje zgodb ali pisanje pesmi. Strokovna komisija je imela zahtevno nalogo, kot najboljša pa je prepoznala prispevke **Doroteje Habunek** (Domišljija zmore vse) v skupini od 1. do 4. razreda OŠ, **Kaje Vesel** (Z domišljijo na potep) v kategoriji od 5. do 8. razreda in **Luane Luić** (Gregor v balonu) med srednješolci.

Komisija je v svojem poročilu zapisala, da si "vsak učenec zasluži pohvalo, saj so pokazali navdušenost in predanost jeziku. Prispevke je bilo navdihujoče brati, saj so s svojimi besedami ustvarili domišljajske svetove."

Posebna zahvala gre tudi vsem mentorjem, ki so svoje učence spodbudili k sodelovanju in s tem pripomogli k uspešni izvedbi projekta. To so: **Simona Mahovič, Mirjana Žagar, Špela Brumec in Jure Plut**.

Natečaj je potekal pod okriljem Zveze slovenskih društev na Hrvaškem, s podporo Ministrstva za znanost in izobraževanje

Republike Hrvaške ter Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti in KPD Bazovica iz Reke. Vsem nagrajencem iz srca čestitamo!

(ZSDH)

ZVEZA SLOVENSkih DRUŠTEV NA HRVAŠKEM
SAVEZ SLOVENSkih DRUŠTAVA U HRVATSKOJ

Učenci se z veseljem učijo slovensko

Tudi v Varaždinski županiji poteka učenje slovenskega jezika v kar nekaj osnovnih šolah. Takih je trenutno enajst: Vinica, Cestica, Petrijanec, Lepoglava, Donja Voća, Črešnjevo, Tužno, Vidovec, Radovan, Donja Višnjica, Kamenica. Naš cilj je vključiti še več šol in omogočiti več učencem, da se učijo slovenščine in spoznavajo slovensko kulturo, piše učiteljica slovenskega jezika v Varaždinski županiji.

Gre za program Slovenski jezik in kultura, ki ga organizira in financira Republika Slovenija.

Učenci se želijo učiti slovensko, ker jih v prihodnosti zanimata študij oziroma delo v Sloveniji. Slovensko-hrvaška meja, ki jo pogosto prehajajo, je blizu, velikokrat pa jih k učenju slovenščine vzpodbudijo tudi sorodstvene vezi. Program je dostopen vsem osnovnošolskim učencem na omenjenih šolah. Predmet ni ocenjen, sodelujoči pa na koncu šolskega leta dobijo uradno potrdilo o obiskovanju.

Delo in učenje potekata v sproščenem vzdušju. Trudim se na zanimiv in poučen način učencem približati slovenski jezik in slovensko kulturo. Učenci so motivirani, učljivi, vodljivi, hvaležni in spoštljivi. Sodelujejo, sprašujejo in imam občutek, da se k pouku radi vračajo.

V pouk vključujem skupinsko delo, delo v parih, samostojno delo, raziskovanje, pantomimo, igro vlog, socialne in družabne igre, risanje, pisanje, branje, pogovor in veliko ustvarjanja. Sem mnenja, da

Gostovanje na OŠ Videm pri Ptujju. Foto: osebni arhiv

Zaključni izlet na Ptuj, maj 2023. Foto: osebni arhiv

lahko preko praktičnega dela dosežemo boljšo zapomnljivost.

Februarja smo gostovali na OŠ Videm pri Ptujju. Vključeni smo bili v pustno povorko, ki vsako leto poteka v omenjenem kraju. Veliko veselje pa pri učencih vzbudi tudi vsakoletni končni izlet v Slovenijo. Letos smo obiskali najstarejše slovensko mesto Ptuj, tamkajšno knjižnico Ivana Potrča ter si na ptujskem gradu ogledali razstavljene zbirke.

Želim se zahvaliti vsem ravnateljcem, ravnateljicam, učiteljem in učiteljicam vseh šol na katerih poučujem slovenščino, ker so me zelo dobro sprejeli in ker odlično sodelujemo.

Z velikim veseljem dan za dnem ponese delček slovenske kulture med hrvaške učence. Lepo vabljeni, da se nam pridružite! Veliko novega se naučimo, obiščemo Slovenijo, imamo se lepo.

Špela Brumec,
učiteljica slovenskega jezika v
Varaždinski županiji 🇸🇮

Slovenska beseda na piedestalu največjega knjižnega sejma na svetu

Slovenski literarni ustvarjalci in založniki ter slovenska knjiga sama so to jesen doživeli trenutek mednarodne slave, ko je Slovenija na jubilejnem 75. Frankfurtskem knjižnem sejmu nastopila kot častna gostja. Zanimanje obiskovalcev je preseglo pričakovanja.

Na sejem v Frankfurtu na Majni so se med 18. in 22. oktobrom stekale množice ljudi. V osrčju prizorišča je stal slovenski paviljon, na katerem so se literati in založniki predstavljali pod skupnim sloganom Satovje besed. Največ zanimanja so pritegnili avtorji, ki imajo tudi največ

Vse foto: sloveniafrankfurt2023.com

prevodov v nemščino in druge jezike, med njimi **Slavoj Žižek**, **Evald Flisar**, **Drago Jančar**, **Goran Vojnovič**, **Aleš Šteger**, **Lila Prap**, **Manica K. Musil** in **Jana Bauer**.

Pripravljavci slovenskega častnega gostovanja so si zamislili in uspešno postavili tri stebre predstavitve: poezijo, filozofijo in poglobljeno branje. O tem govori tudi Ljubljanski manifest, sprejet v okviru sejma,

ki govori o pomenu sposobnosti branja na višji ravni za razvoj kritičnega in analitičnega mišljenja. Ljubljanski manifest je kot prva podpisala kanadska pisateljica **Margaret Atwood**.

Na odprtju je spregovorila tudi predsednica Slovenija **Nataša Pirc Musar**, ki je med drugim dejala, da je knjiga v središču kulturnega zavedanja Slovencev: »Svojo identiteto namreč temeljimo na slovenskem jeziku, ki ga v naši nacionalni zavesti tesno povezujemo s knjigo. Ne s katerokoli knjigo, ampak s prvo tiskano knjigo, ki je izšla leta 1550 v slovenskem jeziku.«

Največ polemik in kritičnih razprav je sprožil nastop Slavoj Žižka, ki se je tako kot nekateri drugi govorniki dotaknil silovitih spopadov na Bližnjem vzhodu, pri tem pa opozoril, da nihče pred njim, razen slovenske predsednice, ni omenil Palestincev, vsi so razpravljali le o Izraelu in Hamasu, in da so vsi tisti, ki v razpravah o nasilju v Gazi poskušajo analizirati stanje in zapleteno ozadje, takoj obtoženi podpiranja ali opravičevanja Hamasovega terorizma, kar ne bi moglo biti dlje od resnice.

Veliko pohval in zanimanja je vzbudilo gostovanje Draga Jančarja, ki si po besedah direktorja Frankfurtskega knjižnega sejma **Juergena Boosa** zasluži Nobelovo nagrado, saj »ob svoji človečnosti hkrati beleži bedo sveta.«

Eden od vrhuncev kulturnega programa je bil simfonični in multimedijski spektakel *Alamut*, ki sta ga skupaj izvedla skupina Laibach in orkester RTV Slovenija.

Kurator slovenske predstavitve je bil dolgoletni knjižni urednik in predavatelj **Miha Kovač**.

Naslednje leto bo na sejmu častna gostja Italija, s katero ima Slovenija bogate kulturne stike. Tako bo tudi prihodnje leto, ko bo na knjižnem sejmu otroških knjig v Bologni Slovenija država gostja, leta 2025 pa bosta Nova Gorica in Gorica skupaj Evropska prestolnica kulture.

(it)

Frankfurtski knjižni sejem v številkah:

65 slovenskih avtoric in avtorjev se je predstavilo na sejmu.

250 dogodkov je Slovenija pripravila za sejemске obiskovalce.

215.000 ljudi je letos obiskalo največji literarni sejem na svetu, kar je rekorden obisk.

400 objav v nemških medijih je bilo med januarjem in oktobrom posvečenih slovenski knjigi.

Slikanica, knjigi esejev in zgodovinska monografija

Vodja Osrednje knjižnice Slovencev na Hrvaškem Vedrana Kovač Vrana vam tokrat priporoča v branje naslednja dela:

Sivko na potepu po Plečnikovi Ljubljani / **EMA MARINČIČ**; ilustrirala **NUŠA JURJEVIČ**; Muzej in galerije mesta Ljubljane, 2022

Slikanica, ki nas s pomočjo kužka Sivka, katerega največji sovražnik je dolgčas, popelje na potep po Ljubljani. Njegov lastnik Jože Plečnik je zelo zaposlen arhitekt, ki ima za lovskega psa vseeno premalo časa. Včasih pridejo obiski, a tokrat obiskov ni. Odprta vrata pa popeljejo Sivka v svet raziskovanja Plečnikove Ljubljane. Pot ga vodi preko Trnovskega mosta, mimo Narodne in univerzitetne knjižnice, mimo Prešernovega spomenika ... Najprej je bilo vprašanje: Kako resnega Plečnika in njegova najbolj poznana ljubljanska arhitekturna dela približati otrokom?

Odgovor nam je na nek način ponudil kar Plečnik sam, ko se je v fotografski objektiv nasmehnil prav takrat, ko je imel v naročju svojega štirinožnega prijatelja Sivka. In tako se začne zgodba: *HOV, HOV, jaz sem Sivko. Sem višavski terier. Po značaju sem lovski pes, a živim v Ljubljani, v Trnovem. V moji hiši živita še Jože, ki kar naprej riše, in Urška, ki gre na mojo srečo kdaj pa kdaj tudi k mesarju ...* Psiček Sivko, čigar najhujši sovražnik je DOLGČAS, je lik, ki v slikanici o pasjem potepanju po Plečnikovi Ljubljani otroke popelje skozi ključna spoznanja o tem, kdo je bil Plečnik, kaj in koliko je delal, kdo so bili njegovi prijatelji ter s

kom je živel v svoji hiši v Trnovem. Prav tako spoznamo nekatere njegove stavbe v Ljubljani, ki jih mladi bralci že, ali še ne, poznajo. Vizualno so izpostavljeni Plečnikova hiša, Trnovski most, Narodna in univerzitetna knjižnica, Tromostovje in tržnice. Odlična poučna slikanica za mlajše radovedneže.

Zbiralec strahov / **Goran Vojnovič**; Založba Goga, Novo mesto 2022

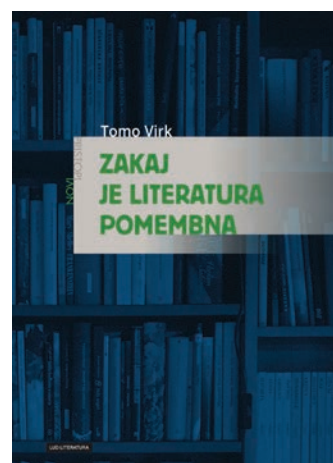

V svojih mojstrskih in iskrenih esejih se Goran Vojnovič z eno nogo vrača v otroštvo in izgubljeno domovino, kjer spozna, da lahko svoje strahove in občutke nepripradnosti preseže, če najde možnost za sobivanje. Ko namreč sledi toku spomina, njegovi razdrobljenosti in dvoumnosti, se Vojnovič vedno znova znajde v nekem napol obstoječem prostoru, ki ima na zemljevidu mogoče znane obrise nekdanje skupne domovine, prepoznavnega ljubljanskega blokovskega naselja, mogoče kakšne med tistimi bolj ali manj daljnimi deželami, ki jih je Vojnovič obiskal kot pisatelj, morda tloris gimnazije, kjer se je kot najstnik nerodno prestopal na nekem plesu, ali pa dvorišča s figo neke blizu morja. Toda ti prostori so ujeti v času. Zaznamovani so s tedanjo kulturo, ki se je nekateri spominjajo z nostalgijo, drugi bi jo raje pozabili, nihče pa zares prav dobro ne ve, kaj bi počel z njeno zapuščino. Kot opaža in obžaluje Vojnovič, je moralo biti v novih časih vse izmišljeno

na novo, pri čemer pa nihče ni pomislil, da bo s tem del skupne preteklosti ostal ujet v večni začasnosti, celo nedokončnosti...

Goran Vojnovič je je zaslovel že s svojim prvencem *Čefurji raus!*, zanj leta 2009 prejel nagrado Prešernovega sklada in nagrado kresnik za najboljši slovenski roman leta. Po romanu je bila narejena uspešna gledališka predstava, leta 2013 pa je Goran po njem režiral film. Leta 2012 je izdal svoj drugi roman *Jugoslavija, moja dežela*, ki je bil prav tako nagrajen s kresnikom. Leta 2016 je izdal roman z naslovom *Figa*, za katerega je prejel svojega tretjega kresnika, leta 2021 pa še roman *Dorđić se vrača*, nadaljevanje romana *Čefurji raus!*. V zadnjem poldrugem desetletju je eden najbolj prevajanih in tudi v tujini nagrajenih slovenskih pisateljev. Je tudi avtor štirih celovečernih filmov in več dramskih besedil, že več kot deset let pa piše redno tedensko kolumno v časopisu *Dnevnik*. Živi in dela v Ljubljani.

Zakaj je literatura pomembna / **Tomo Virk**; LUD literatura, Ljubljana 2022.

Zakaj je literatura pomembna prinaša izbor avtorjevih – ponekod polemično zastavljenih – spisov, ki z različnih gledišč in na več ravneh reflektirajo pomen družbeno vlogo literature ter literarne vede. Ob tem se lotevajo vprašanj in tematskih sklopov, kot so, recimo, razmerje literature do politike in nacionalnega vprašanja,

konec in ponovno rojstvo romana, etična razsežnost književnosti in njena družbena marginalnost v (post)modernem (tudi slovenskem) svetu. Avtor ne skriva svojega prepričanja, da je literatura pomembna marginalnost. Zadnji sklop razprav se osredinja na problem literarnovednih navzkrižij, med drugim povezanih z institucionalno krizo humanistike v dobi splošne scientifikacije, točkovalnikov in univerzitetnega obrata. Odgovoru na provokativno vprašanje, zakaj je literatura pomembna, se lahko še najbolj približamo znotraj diskurza, ki temelji na pojmovanju literature kot avtonomnega in hkrati odprtega prebivališča, predvsem pa »človeka kot svobodne, odgovorne, v etično odprte osebe, katere dejanja so osmišljena, čeprav gibalo teh dejanj, ki so delo svobodne odločitve, morda ostaja nikoli do kraja pojasnljiva skrivnost«.

Dr. Tomo Virk je literarni zgodovinar in teoretik, esejist in prevajalec, redni profesor na ljubljanski Filozofski fakulteti in dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Zakaj je literatura pomembna je njegova osemnajsta samostojna knjiga.

Zgodovina Ljubljane. Od kolišč do zelene prestolnice / Več avtorjev; Muzej in galerije mesta Ljubljane, 2018.

Monografija *Zgodovina Ljubljane. Od kolišč do zelene prestolnice* simbolno zaokrožuje skoraj stoletno prizadevanje različnih strokovnjakov in institucij, da bi pripravili vsebinsko zaokrožen pregled zgodovine glavnega mesta Slovenije. Namenjena je najširši javnosti in ponuja jasno in pregledno zgodovino mesta – od poselitve ljubljanskega prostora v prazgodovini do oblikovanja sodobnega mesta.

Pisana je nazorno, razumljivo in privlačno za tiste, ki jih preteklost zanima bolj poglobljeno. Daljša kronološka besedila zgodovinskih obdobj dopolnjujejo izbrane vsebine, novejša spoznanja in zanimivosti, ki delajo Ljubljano in njeno preteklost posebno.

Monografijo *Zgodovina Ljubljane* so pod uredniško taktirko kustosinje Mojce Ferle in pod budnim očesom uredniškega odbora v sestavi kustosov Blaža Vurnika, Irene Žmuc in Bernarde Županek napisali avtorji različnih humanističnih strok. Dolgoletna prizadevanja za njen nastanek pa sta v uvodnih besedah knjige opisali Mojca Ferle in Irena Žmuc. "Preglednim knjigam slovenske zgodovine, ki so izšle v novejšem času, v Muzeju in galerijah mesta Ljubljane pridružujejo tudi zgodovino Ljubljane. Zamisel, ki je zorela nekaj desetletij, je dozorela ob postavitvi nove stalne razstave. Bila je vzgib za uresničitev dolgoletne ambicije nas in naših predhodnikov", sta zapisali avtorici uvoda.

Poljudnoznanstvena monografija je namenjena najširši javnosti in ponuja jasno in pregledno zgodovino mesta.

NUK

Vesna – 70 let slovenske filmske uspešnice

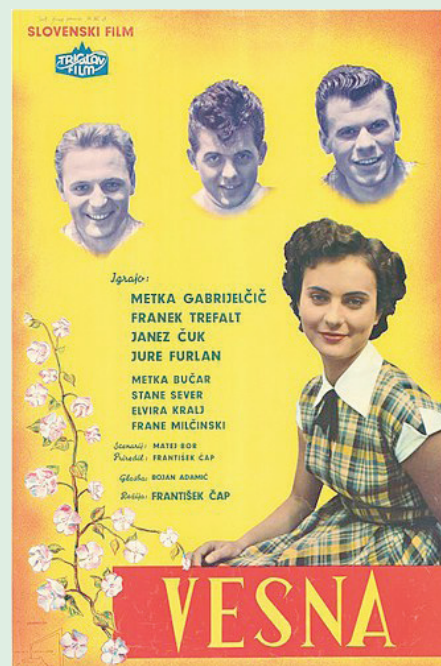
V letošnjem letu zaznamujemo 70. obletnico nastanka *Vesne*, enega najbolj priljubljenih slovenskih filmov, ki je bil posnet in v kinematografe poslan leta 1953. *Vesna* je prva slovenska filmska romantična komedija, glavno besedo v njej ima ljubezenska zgodba.

Film je navdušil gledalce in bil v Sloveniji kar dobri dve desetletji najbolj gledana komedija domače izdelave. Je tudi prvi slovenski film, ki ga je opazila tujina. Zunaj takratne Jugoslavije so ga predvajali v sedmih državah. Njegovi ustvarjalci so pri oglaševanju in distribuciji uporabili sodobne prijeme, organizirali so filmske turnee in uradne tiskovne konference, osrednji igralci pa so v lokalnem okolju postali prave filmske zvezde.

Vesna (1953) je delo režiserja Františka Čapa (1913–1972), ki spada v krog najpomembnejših filmskih ustvarjalcev na

Slovenskem. Njegovi režijski prvenci so še danes predmet strokovnih raziskav. Z razstavo o *Vesni*, ki je po 70 letih še vedno mlada, se poklanjamo Mateju Boru (1913–1993), avtorju filmskega scenarija. V bogati Borovi zapuščini v Rokopisni zbirki NUK, je shranjeno tudi njegovo ustvarjanje za film *Vesna*. Na razstavi je poleg gradiva iz NUK na ogled še gradivo iz Slovenske kinoteke in Knjižnice Ivana Potrča Ptuj. Razstava je v NUK na ogled od 19. decembra 2023 do 20. aprila 2024.

Helena Janežič

Plakat za film *Vesna*. Foto: Wikipedija

Slovensko-hrvaško kulturno sodelovanje

Zagreb, 29. novembra - **Nataša Barbara Gračner** je na 36. festivalu Gavellini večeri v Zagrebu, ki je potekal med 22. in 29. novembrom, prejela nagrado za najboljšo igralko festivala. Gračnerjeva je nastopila v predstavi *Kdo se boji Virginie Woolf?* ljubljanskega Mini teatra in Mestnega gledališča Ptuj v režiji **Ivice Buljana**, komisijo pa je prepričala z vlogo Marte.

Nataša Barbara Gračner.
Foto: Vanesa Pandžić/Cropix

Zagreb, 7. - 23. novembra - V Histrionskem domu so potekali 12. Bobijevi dnevi smeha, festival komedije, posvečen doajenu hrvaškega gledališča Josipu Bobiju Marottiju. Poleg dveh histrionskih novejših naslovov je festival gostil številna gledališča in gledališke skupine iz celotne Hrvaške, pa tudi predstave iz sosednjih Madžarske in Srbije.

Zagreb, 10. novembra - Na Zagreb Film Festivalu so prikazali film *Pamtim samo sretne dane* hrvaškega režiserja **Nevia Marasovića**. Gre za zadnji film, v katerem je zaigral lani preminuli Radko Polič - Rac. Vsebina filma nenavadno sovpada z usodo igralca, ki se je po režiserjevem mnenju zavedal, da je to njegov zadnji film.

Zagreb, 6. novembra - V veliki dvorani Vatroslava Lisinskega sta na 23. mednarodnem arhitektonskem festivalu Dnevi Orisa predavala slovenska arhitektka **Lena** in **Tomaž Krušec**. Njunim pogledom na aktualna dogajanja v sodobni arhitekturi je z zanimanjem prisluhnilo številno občinstvo.

Ljubljana, 22. oktobra - Big Band RTV Slovenija se je v Linhartovi dvorani Cankarjevega dom poklonil 100-letnici rojstva enega najbolj prepoznavnih glasbenikov iz obdobja Jugoslavije Iva Robića. V jazzovski preobleki je izvedel 12 njegovih uspešnic, med drugim *Moj rodni kraj*, *Samo jednom se ljubi*, *Ta tvoja ruka mala*, *Sedamnaest ti je godina tek*, *Beli Zagreb* in *Morgen*, ki velja za veliko Robićevo uspešnico v tujini. Zaigrali so tudi skladbo *Stranci u noći*, ki je svetovno slavo doživela kot Strangers in the night v izvedbi Franka Sinatre, njen pravi avtor pa naj bi bil Robić.

Zagreb, 11. novembra - Slovenska skupina Joker Out je nastopila v polni Tvornici kulture. Letošnji slovenski predstavniki na Evroviziji so prodali 1500 kart še isti dan, ko so bile te dane v prodajo, s čimer so postali rekorderji med novejšimi skupinami s tega območja po hitrosti razprodaje vstopnic.

Zagreb, 24. oktobra - V Kinoteki so predvajali prvenec slovenskega zamejskega režiserja **Ivana Gergoleta** *Mož brez krivde*. Film je na Festivalu slovenskega filma prejel nagrado Vesna za najboljšo režijo, nagrado strokovne žirije za najboljši prvenec med celovečerci in nagrado za najboljši filmo slovenske Art kino mreže. Film govori o intimnem doživljanju človeške tragedije kot posledice ekološke katastrofe.

Posebno draž filmu daje odlična igralska kemija med slovenskim igralcem **Brankom Završanom** in uveljavljeno italijansko igralko **Valentino Carnelutti**.

Zagreb, 5. oktobra - V nabito polni dvorani Vatroslava Lisinskega je Jumbo Big Band, ki so ga sestavljali trije vodilni jazzovski orkestri

iz Hrvaške, Slovenije in Srbije, pod vodstvom slovitega avstrijskega jazzerja in dirigenta **Sigija Feigla** sklenil jesenski cikel festivala Jazz HR. Jazz orkestri iz Zagreba, Beograda in Ljubljane so se prvič v zgodovini srečali na velikem odru Lisinskega leta 1989 in ponovno letos. Zato je bil ta nastop izjemno glasbeno doživetje in zgodovinski trenutek, v katerem se je znova potrdilo: glasba je univerzalni jezik!

Zagreb, 28. septembra - V Društvu hrvaških pisateljev je bila tribuna Hrvaško-slovenske literarne povezave, na kateri so govorili predsednica DHK **Hrvojka Mihanović-Salopek**, predsednik Društva pisateljev Slovenije **Dušan Merc**, pobudnik in član obeh društev **Božidar Brezinščak Bagola**. Občinstvu so se predstavili tudi slovenski pisatelji **Ifigenija Zagoričnik Simonović**, **Tone Peršak** in **Peter Kovčič Peršin**. Med drugim so sklenili, da bodo člani obeh društev v okviru različnih programov vsako leto obiskali Ljubljano in Zagreb.

Lepoglava 15. - 17. september - Na 27. mednarodnem festivalu čipke je bila letos država partnerica Slovenija, zato se je na festivalu predstavilo več slovenskih klekljarskih društev, v kulturnem program pa je sodeloval tudi **Zoran Predin**. Iz Slovenije so se v Lepoglavu na področju čipkarstva iz Idrije predstavili Čipkarska šola, Društvo klekljaric, Zavod za turizem, Mestni muzej in Galerija idrijske čipke, iz Železnikov Turistično društvo in čipkarska šola ter Klekljarsko društvo in Čipkarska šola iz Žirov. S kulturno in gastronomsko ponudbo se je predstavilo tudi mesto Ormož.

Zagreb, 13. septembra - **Zdenka Badovinac** je odstopila z mesta direktorice zagrebškega Muzeja sodobne umetnosti (MSU). Za odhod se je odločila iz osebnih, družinskih razlogov, zaradi katerih ni mogla več opravljati nalog ravnateljice. 1. oktobra jo je kot vršilka dolžnosti direktorice nasledila dolgoletna kustosinja muzeja **Vesna Meštrić**.

Zagreb, 29. julija - V kinu Metropolis MSU si je zagrebško občinstvo lahko ogledalo večkrat nagrajeni slovenski film *Orkester* režiserja in scenarista **Matevža Luzarja**. Film z letnico nastanka 2021 je črno-bela dramska freska, ki spremlja številne člane lokalne godbe na pihala, ki se odpravijo v majhno avstrijsko mestece na glasbeni festival, na katerem bo velika zabava pomagala zgladiti kulturne razlike in medgeneracijske konflikte ter jih povezati s pravimi čustvi.

Na lanskem festivalu slovenskega filma je prejel vesne za najboljši celovečerni film, za najboljši scenarij in fotografijo, bil je tudi slovenski kandidat za oskarja za najboljši tujejezični film, kjer pa ni prišel v ožji izbor.

Za konec bogatega leta še pesniški večer

15. decembra so v Etnološki zbirki Palčava šiša v Pleščih s pesniškim večerom zaključili letošnje prireditve. Od februarja se je v njihovi (so)organizaciji v Pleščih in okolici na obeh straneh meje zvrstilo kar 23 dogodkov, s skupaj več kot 600 udeleženci. Od vodenih pohodov, povezanih z zgodbami čezmejne kulturne dediščine, turističnih vodenj, projekcij dokumentarnih in etnografskih filmov, strokovnih predavanj in delavnic, predstavitev knjig, plesnega večera, likovne razstave do delavnic in terenskih vaj s študenti etnologije in antropologije iz Slovenije in Hrvaške ter tujine. Med dogodki je bila tudi gledališka predstava.

Pesniki z obeh strani meje, **Davor Grgurić** iz Delnic, vsestransko dejaven pisa-

telj, ki poleg književne hrvaščine piše v delniškem in lokvarskem govoru, **Zlatko Pochobradsky** iz Gerova, ki že desetletja ustvarja prozo in liriko v gerovskem govoru, a tudi v hrvaščini, **Peter Raspor** iz Ljubljane, ki ustvarja svoje pesniške zbirke v knjižni slovenščini in **Miha Razdrih** iz Loške doline, ki nastopa v predstavah ter piše pesmi in pripovedi v klenem in za koga surovem jeziku notranjskega podeželja, so z branjem svojih pesmi predstavili svoje delo in razmišljanja. Tokrat v obokanih prostorih nekdanje Palčave *uoštarije*, ki je bila v stoletju svojega delovanja marsikdaj središče kulturnega dogajanja v vasi in jo še vedno lepo ogreje stara krušna peč... Na večeru, ki se je podaljšal v noč, so odstirali vprašanja o izzivih pisanja v

lokalnih govorih, v katerih pesnik marsikdaj z grenkobo izraža občutke o izginjanju identitete svoje domovine – družbenega okolja in lastne minljivosti, do premislekov o izražanju v slovenskem in hrvaškem knjižnem jeziku. Dotaknili so se tudi intimne potrebe prenosa lastnih izpovednih utrinkov širšemu krogu bralcev v bolj univerzalnem knjižnem jeziku.

Pogovor se je končal s pesmijo pesnika Vaska Popa *Če bi jablana znala govoriti* in z vabilom pesnika k branju njegovih pesmi:

Vprašali te bodo, kaj si hotel s pesmijo.
Zakaj nihče ne vpraša jablane,
Kaj hoče z jabolkom?
Če bi znala govoriti,
bi odgovorila:
Ugrizni vanj, pa boš videl,
kaj.

Ta večer je bil še ena priložnost čezmejnega povezovanja ustvarjalcev, saj so se po dolgih desetletjih ponovno povezali prostori na poti iz osrednje Slovenije proti Kvarnerju in osrednji Hrvaški, ki so stoletja medsebojno komunicirali in se nadgrajevali. In za to se bodo, kot pravijo v Palčavi šiši, trudili tudi v naslednjem letu.

Marko Smole

Na pesniškem večeru so sodelovali (z leve): Davor Grgurić, Peter Raspor, Marko Smole, Miha Razdrih, Zlatko Pochobradsky. Foto: Sonja Smole

GOSTIČEVI DNEVI

Koncert v spomin na maestra Vladimirja Kranjčevića

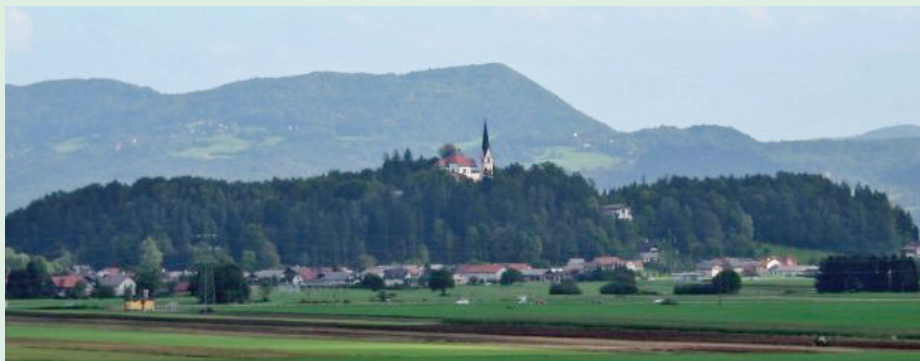
V okviru 23. Gostičevih dnevov je bil 15. oktobra v cerkvi Marijinega rojstva na Homcu slavnostni koncert v spomin na maestra Vladimirja Kranjčevića, hrvaškega glasbenika, dirigenta, pianista in pedagoga. Vladimir Kranjčević je bil gonilna sila in pobudnik Gostičevih dnevov in je leta 2000 prvič v cerkvi na Homcu združil velike hrvaške in slovenske operne umetnike. Zapustil nas je 9. februarja 2020 v 84. letu.

Na koncertu so nastopili solisti opere HNK Zagreb **Darija Augušan**, **Ivana Lazar**, **Emilia Rukavina** in **Davor Nekjak** ter solisti in zbor SNG Opere in balet Ljubljana **Nina Dominko**, **Dejan Maksimilijan Vrbancič** in **Jože Vidic** ob

orgelski spremljavi **Ivana Ščepanovića** ter klavirski spremljavi **Irene Zajec** pod vodstvom dirigenta **Ayrtona Desimpelaereja**. Na sporedu so bila dela Mozarta, Bacha,

Händla, Scarlatija, Pergolesija, Gounoda, Ravela in Verdija. Soliste je spremljal zbor opere SNG Ljubljana.

Polona Jurinić

Cerkev Marijinega rojstva na Homcu, ki je ena od prizorišč dogajanj v okviru Gostičevih dnevov. Foto: Občina Domžale

Slike i snovi

U organizaciji Ludvig dizajna, 1. listopada otvorena je u Slovenskom domu Zagreb, izložba *Slike i snovi*, koja je okupila tridesetak slikara. Bogatstvom tehnika i stilova koji su bili izloženi, posjetitelji su mogli doživjeti širok spektar umjetničkih izraza.

Naziv izložbe, *Slike i snovi* sugerira dublje značenje i povezanost umjetnosti i mašte. Umjetnici često koriste svoje snove, unutarnje vizije i emocije kao nadahnuće za svoje radove, a ova izložba omogućila im je da su te snove pretoče na platno. Jedna od posebnosti ove izložbe bila je raznolikost izloženih radova. Slikari su predstavili svoje umjetničke kreacije u raznim tehnikama, uključujući ulje na platnu, akvarel, akril, pastel. Izložbe poput ove pružaju priliku za razmjenu ideja i inspiracije. Posjetitelji mogu doživjeti različite perspektive i osjećaje koje svaki umjetnik donosi svojim djelima. Slikarska izložba često potiče duboku introspekciju i razmišljanje o umjetničkim interpretacijama svakodnevnog života. Bio je to događaj koji je oduševio ljubitelje umjetnosti i one koji žele razumjeti kreativne izraze slikara. Raznolikošću tehnika i dubokim značenjem, ova izložba donijela je svježiju perspektivu u svijet umjetnosti i mašte.

Željko Bedić

Izložba je bila izuzetno dobro posjećena. Foto: nk

LUTKE

Festival lutkovnih gledališć

Mednarodni festival lutkovnih gledališć - PIF se je po letih korone, odpovedi nastopov in napol praznih dvoran uspešno vrnil na zagrebske odre. Od 15. do 21. septembra 2023 je bilo na 56. PIF-u odigranih 14 predstav gledališć iz 12 držav, većinoma iz Evrope in letos prvič tudi iz Južne Koreje.

Lutkarji so uprizarjali zgodbe, pravljice, velike drame, ukvarjali so se z večnimi in povsem sodobnimi temami. Govorili so o vojni, pacifizmu, ljubezenski strasti, ki se sprevrže v vsesplošno sovraštvo in medvrstniškem nasilju.

Slovenci so ljubitelje lutk počastili z dvema nastopoma in razstavo. V Galeriji društva Umetnost nasmeha so postavili razstavo *Svet lutk Agate Freyer*, likovne umetnice, slikarke in ustvarjalke lutk, ki je nedavno prejela najvišje slovensko priznanje za prispevek k lutkovni umetnosti. Lutkovno gledališće Maribor je odigralo predstavo *Želodkova skrivnost* avtorice **Saše Eržen** v režiji **Silvana Omerzuja**. To je očarljiva otroška igra o želodu, ki raste na velikem gozdnem hrastu. Vse gozdne živali ga želijo dobiti, a želod ponoči skrivnostno izgine. Živali iščejo krivca, se obtožujejo in vsaka ima svojo zgodbo

o tem, kaj se je zgodilo. Na koncu ugotovijo, da je resnica povsem drugačna ... Lutke so mojstrsko gibalno in glasovno animirali **Metka Jurc**, **Vesna Vončina**, **Danilo Trstenjak** in **Uroš Kaurin** s posnetim glasom **Mihe Bezeljaka**.

Palčica po Andersenovi znani zgodbi je avtorski projekt **Maje Kunšič** iz Lutkovnega gledališća Ljubljana. Priredila je besedilo, predstavo režirala in v njej igra kot edina nastopajoča: pripovedovalka, igralka, animatorka. Maja Kunšič je navdušila zagrebsko občinstvo, saj je predstavo odi-

grala v hrvaščini, ker je želela vzpostaviti dobro komunikacijo z otroki. Kljub temu pa ni niti za trenutek izgubila koncentracije ali ritma igre in popolnoma potegnila tako otroke kot starše v zgodbo. To je prepoznala tudi mednarodna strokovna žirija in ji podelila nagrado za igralsko in animatorsko ustvarjanje.

Glavno nagrado festivala **Milan Čečuk** je prejela predstava *Popotovanje dobrega Hansa Böhma* po Evropi, Alfa teatra iz Plzna na Češkem.

Livia Kroflin

Predstava Palčica z Majo Kunšič. Foto: Ivan Špoljarec - Štef

Naš Slavko Alojz Kramar praznuje 90 let

Junija leta 1933 se je v vasi Lahonci pri Ormožu, v takratni Kraljevini Jugoslaviji v družini Kramarjevih rodil drugi otrok Slavko - Alojz. Do začetka vojne leta 1941 je Slavko dobil še tri brate, vendar sta oče, s spretnostjo svojih rok kot zidar in mizar, in mati, s pridnim delom na zemlji, zagotavljala dovolj kruha za svojo družino. Mirno življenje in razigrano otroštvo pod obronki Slovenskih Goric je sredi julija leta 1941 prekinil nemški tovornjak, ki je kot temen oblak zakril njihovo dvorišče in iz katerega so skočili nemški vojaki ter z glasnim vpitjem prestrašene starše in otroke izgnali iz hiše.

Tovornjak jih je odpeljal najprej v Maribor, naslednji dan pa vlak v Slavonsko Požego, od koder so bili izgnanci nameščeni v različne kraje. Kramarjeve so poslali v Dvor na Uni, kmalu zatem pa so jih ponovno vrnili nazaj na Hrvaško, v Virovitico, ki je bila v rokah ustašev in kjer je mati v seniku, v katerem so našli prostor za svoje bivanje, rodila brata, ki je zaradi izčrpanosti, lakote in nehumanih življenjskih razmer po dveh mesecih umrl. Aprila leta 1943 so ustaši očeta aretirali in odpeljali v taborišče Jasenovac, od koder se nikoli ni vrnil. Mati je kmalu po tem dogodku rodila še sestro. To so bila leta trpljenja, strahu, grozodejstev, pomanjkanja, lakote in agonije matere s šestimi majhnimi otroki, ki jim je vojna ukradla otroštvo.

Poklicna kariera v JLA

Leta 1945 po vrnitvi v Slovenijo je bila mati primorana dati otroke sorodnikom, saj ni mogla sama prehraniti številne družine. Slavka je poslala k babici v vas Koračice, kjer je začel obiskovati peti razred Osnovne šole Tomaž pri Ormožu, nakar se je kot najboljši učenec vpisal na gimnazijo v Maribor, nato pa končal še srednjo tehnično šolo v Ljubljani in šolo rezervnih oficirjev v Zagrebu. 16 let je kot učitelj motoroznanstva služboval na vojaških šolah v Zagrebu. V tem času je izdal več gradiv, člankov, skript, skic in shem, saj je bil je izvrsten tehnični risar, ki je ustvarjal skice in sheme o delovanju motorjev).

Ob delu je diplomiral zunanjo trgovino na Višji ekonomski šoli v Zagrebu in kmalu so ga premestili v Beograd, vendar se je po skoraj dveh letih vrnil v Zagreb, kjer si je pred premestitvijo ustvaril družino. V Zagrebu je dobil mesto načelnika nabave, na katerem ostane 16 let in skrbi za nabavo vseh materialnih potreb za vojsko (hrana, zdravila, orodje, oprema...), hkrati pa sklepa tudi pogodbe za storitve, ki jih vojska nudi civilnemu sektorju, kot so gradnja cest, rušenje objektov, sodelovanje pri snemanju filmov, organizacija prireditev, izgradnja objektov za Univerzijo leta 1987 v Zagrebu, ipd. Leta 1964 je bil v okviru mirovne misije UNPROFOR-ja kot načelnik tehnične službe v jugoslovanskem odredu sedem mesecev v Egiptu. Za dolgoletno predano in odgovorno delo je prejel nagrado in odlikovanje za življenjsko delo.

Ves čas je bil tudi aktivni športni delavec. Treniral je strelstvo, bil je predsednik Športne zveze Utrine v Zagrebu, član Rokometne zveze Zagreb, predsednik tekmovalne komisije Rokometne zveze Zagreb in rokometni sodnik.

Dejaven v KO DIS Zagreb 1941-1945

Tudi po upokojitvi leta 1991 neumorno ustvarja, raziskuje in se aktivno udeležuje dogodkov. Morda se je Alojz Kramar, naš Slavko, prav zaradi hudih vojnih časov, v katerih je moral prehitro odrasti, po osamosvojitvi Slovenije močno povezal s slovenskimi izgnanci, postal je član Društva izgnancev v Mariboru že v času njegovega ustanavljanja ter na začetku v tem društvu opravljal funkcijo blagajnika. Leta 2004 je ustanovil Krajevno organizacijo Društva izgnancev Slovenije v Zagrebu, ki ji predseduje še danes. Veliko časa je posvetil raziskovanju teme o izgnancih in nekaj svojih ugotovitev strnil v knjigo *Slovenski izgnanci v neodvisni državi Hrvaški*, ki je izšla leta 2016, pred kratkim pa je prišla iz tiska že druga njegova knjiga na to temo in sicer *Slovenski taboriščniki v Jasenovcu, Knjiga imen in obrazov*, s katero je dal imena doslej neznanim 306 ubitim Slovincem v taborišču Jasenovac. V svojem arhivu hrani še veliko podatkov in seznamov povezanih z izgnanimi Slo-

Alojz Kramar, 90-letnik. Foto: osebni arhiv

venci in taboriščniki v Jasenovcu, vendar mu nadaljnje delo otežujejo zelo poslabšan vid, zdravstvene tegobe in oteženo gibanje.

Je član društva Slovenski dom Zagreb in že četrti mandat član Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb. Načrtov je še veliko, volje in optimizma tudi ne manjka, ob vprašanju, kateri je naslednji njegov projekt, pa hudomušno in v smehu pripomni, da bi rad napisal še knjigo *Kako dočakati 100 let*. "V njej bi se našle vse moje dogodivščine tako iz osebnega življenja, kot tudi iz sveta športa in iz vojaščine, ki se jih je nabralo res veliko. Mnoge bi lahko uvrstili tudi v rubriko Saj ni res, pa je!"

Dragi Slavko, želimo ti še veliko ustvarjalnih let, ohrani svojo hudomušnost in veder pogled na življenje, iz katerega si znal potegniti tisto najboljše, tudi takrat, ko ti ni kazalo dobre plati in ko si spoznal pogled na temno, za otroške oči preveč grobo stran. In seveda, držimo te za besedo – vidimo se na tvoj stoti rojstni dan!

Ivanka Filipan 🇺🇸

Janez Vajkard Valvasor in Hrvaška

Septembra letos je minilo 330 let od smrti Janeza Vajkarda Valvasorja (28. 5. 1641 - 19. 9. 1693), slovenskega polihistorja, kartografa, grafika, izobraženca, ki je preučeval in se ukvarjal z mnogimi področji. Rodil se je v Ljubljani, njegovi predniki so izvirali iz stare plemiške družine iz Bergama v Italiji, njegov "osnovni poklic" je bil vojak in tudi zaradi tega je bil deloma povezan z območjem današnje Hrvaške.

V njegovem najpomembnejšem delu, *Slava vojvodine Kranjske*, v katerem je Valvasor skozi besedilo, razne priloge in bakroreze predstavil takratno Kranjsko, današnji osrednji del Slovenije, je eno od 15. knjig posvetil jugovzhodni soseščini, območju današnje severozahodne Hrvaške. To je bilo obmejno območje imenovano Vojna krajina, kjer je bila meja med habsburško monarhijo in osmanskim cesarstvom oziroma je bila ta vzpostavljena kot branik pred turškimi vpadi. Kranjska in Koroška sta občasno celo prevzeli finančno breme obmorskega dela Vojna krajine.

V XII. knjigi *Slave* Valvasor piše o štirih mejnih krajinah – hrvaški, morski, slavonski in banski ter o štirih mejnih utrdbah, poveljnikih Senjčanin in Uskokih. V knjigi najdemo zemljevid Hrvaške z zgodovinskim grbom s šahovnico in mestom Zagreb kot prestolnico. O slednjem piše v prvem poglavju.

Valvasor je kot vojak v dveh različnih obdobjih sodeloval v bojih s Turki in se je spoznal z nekaterimi kraji in območji, zlasti v slavonskem delu Krajine. S svojo tehniko bakroreza

je predstavil tudi mesta središčne Istre, kot so izgledala v 17. stoletju. Vpisana so istrska mesta oziroma kraji Pazin, Tinjan, Žminj, Čepić, Lupoglav in mnoga druga. Pri svojem opisovanju Hrvaške je Valvasorju pomagal deset let mlajši Pavao (Pavel) Ritter Vitezović, hrvaški pisatelj, pesnik, častnik, zgodovinar, jezikoslovec in publicist. Mladi Senjčan je v letih od 1667 do 1676 bival pri njem na Bogenšperku.

S Hrvaško in Ritterjem je povezana tudi usoda Valvasorjeve knjižnice in grafične zbirke, ki sta še za njegovega življenja pristali v Zagrebu, kjer se nahajata še danes. Od te zbirke se je Valvasor moral ločiti zaradi finančne stiske, v katero je zašel pred svojo smrtjo in zaradi katere je moral prodati dvorec Bogenšperk in vse svoje zbirke. Zagrebški škof Aleksandar Ignacije Mikulić je na Ritterjevo pobudo kupil knjižnično zbirko za okoli 4000 goldinarjev. Tako je Valvasorjeva materialna zapuščina obogatila tudi Hrvaško. In tudi zaradi tega je Valvasor kasneje postal zanimiv za hrvaški prostor.

Polona Jurinić, dab

Zagreb, kakršnega je videl J. V. Valvasor v XII. knjigi *Slave vojvodine Kranjske*

Tako kot v prejšnji, se tudi v tej številki Novega odmeva spominjamo dveh, za delovanje društva Slovencev v Zagrebu pomembnih mož, katerih okrogli obletnici smrti sta minili v letu 2023. To sta Fran Kogoj in Viljem Bizjak, ki sta imela pomembno vlogo pri ohranitvi društva pred, med in neposredno po 2. svetovni vojni.

FRAN KOGOJ

Vrhunski znanstvenik in dejaven član slovenskega društva

Fran Kogoj, v nekaterih virih se pojavlja tudi z imenom Franjo, je bil v društvu Slovencev v Zagrebu aktiven že ob sami ustanovitvi, saj se njegovo ime pojavi že med člani pripravljalnega odbora za ustanovitev društva leta 1929. Na ustanovnem občnem zboru Narodne knjižnice in čitalnice (NAKIČ), kot se je imenovalo društvo, je bil univerzitetni profesor dr. Fran Kogoj izvoljen v Nadzorni odbor, katerega član je bil do leta 1938, po prvi povojni skupščini takrat že Slovenskega doma Zagreb pa ga najdemo med člani upravnega odbora. Prof. dr. Fran Kogoj sicer ni bil med najbolj izpostavljenimi člani društva, je pa bil med tistimi, kot je zapisano v knjigi *Slovenski dom v Zagrebu 1929 – 1999*, na katere je vedno mogoče računati in se njihova imena večkrat pojavljajo na tem ali onem mestu.

Fran Kogoj se je rodil 13. oktobra 1894 v Kranjski gori. Medicino je študiral v Gradcu in Pragi, kjer je leta 1920 diplomiral in opravljal specializacijo. Leta 1923 se je zaposlil na Dermatološki kliniki v Zagrebu, od koder je naslednje leto odpotoval na dodatna usposabljanja v Brno, Wrocław, Strasbourg in Pariz. Leta 1926 se je vrnil v Zagreb in kmalu postal predstojnik Klinike za kožne in spolne bolezni, ki jo je vodil do leta 1965 s prekinitvijo med 2. svetovno vojno. Bil je redni profesor za dermatovenerologijo Univerze v Zagrebu. Zanimivo je, da je bil eden od treh Slovencev, ki so bili med prvimi enajstimi profesorji na novoustanovljeni zagrebški medicinski fakulteti, na kateri je bil vrsto let dekan in prodekan. V letih od 1955 do 1964 je ob tem strokovno sodeloval tudi z Dermatovenerološko kliniko v Ljubljani, v letih 1967–1974 pa je kljub upokojitvi še vodil Inštitut za klinično medicinsko raziskovanje Medicinske fakultete v Zagrebu. Ukvarjal se je s proučevanjem alergij, kožne tuber-

kuloze, keratodermijev, problematiko egzema, uvedel je novo metodo zdravljenja sifilisa. Na njegovo pobudo so leta 1965 na Hvaru ustanovili Alergološki center Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti. Leta 1962. je na Hrvaškem dobil nagrado za življenjsko delo. Bil je redni član takratne Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti (danes HAZU) in njen podpredsednik, dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti (od 29. marca 1953), ter član Srbske akademije znanosti in umetnosti, Akademije znanosti in umetnosti Bosne in Hercegovine, Nemške akademije znanosti Leopoldina, švicarske akademije medicinskih znanosti in avstrijskega znanstvenega društva. Bil je častni ali dopisni član 24 znanstvenih dermatoloških društev po svetu in častni član slovenskega zdravniškega društva. Dobil je naslov častnega doktorja univerze v Ljubljani, v Gradcu, Zagrebu in na Vojaški medicinski akademiji JLA v Beogradu. Napisal je okoli 230 strokovnih in znanstvenih člankov, mono-

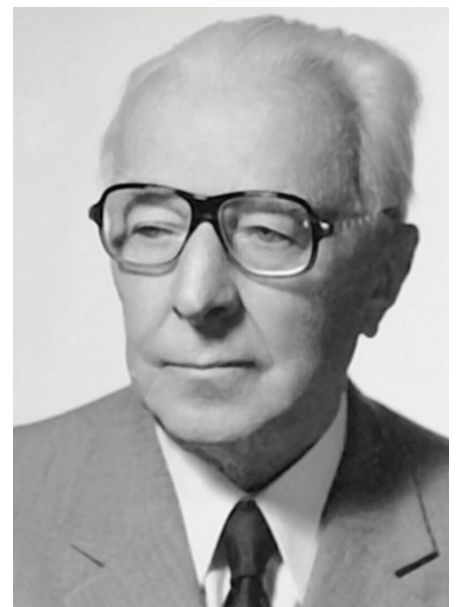

Foto: Hrvatska enciklopedija

grafij in učbenikov. Njegova znanstvena dela so bila objavljena v priznanih svetovnih strokovnih revijah.

Fran Kogoj je umrl pred 40-imi leti, 30. septembra 1983 v Kranjski gori.

(prirejeno po knjigi Slovenski dom v Zagrebu 1929 - 1999)

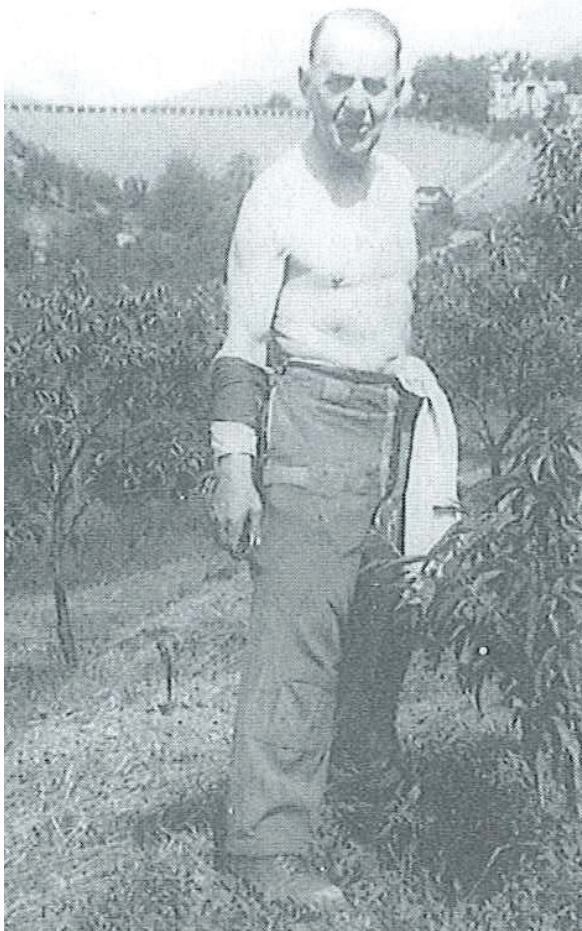
Tovarnar, ki je reševal slovensko knjižnico v Zagrebu

Lastnik takrat že ugledne tovarne keksov, vafeljev in drugih različnih pekarskih izdelkov Viljem Bizjak je postal dejaven član Narodne knjižnice in čitalnice že ob ustanovitvi leta 1930. Tega leta je s tovarniškim tovornim avtomobilom iz Brežic pripeljal knjige, ki jih je društvo kupilo od brežiškega župana. Od ustanovitve do zadnjega občnega zbora pred 2. svetovno vojno je bil vsako leto izvoljen v nadzorni odbor.

Bizjak in soproga sta knjižnici konec 50-ih let tudi darovala 8 letnikov Ljubljanskega zvona in 8 letnikov Sodobnosti, ki imajo danes veliko bibliotečno vrednost. Najpomembnejšo vlogo pa je Bizjak odigral med 2. svetovno vojno, ko je bilo treba reševati društveno knjižnico. Že takoj po vzpostavitvi Neodvisne države Hrvaške so oblasti namreč prepovedale delovanje slovenskega društva (in vseh podobnih) in pojavilo se je vprašanje, kako rešiti opremo, od katere je bil še najpomembnejši klavir, in predvsem bogato knjižnično gradivo, v katerem je bilo takrat približno 5000 knjig. Ena od zamisli je bila, da Bizjak knjige odpelje v Ljubljano, druga pa, da jih shrani v skladišču svojega podjetja. Slovenska matica iz Ljubljane, ki je bila aktivno vključena v iskanje rešitve za knjižnico, je avgusta pisala Bizjaku in ga pooblastila, da prevzame knjige v svoje začasno varstvo. A ker se tudi nove ustaške oblasti med seboj niso mogle uskladiti, kaj in kako z opremo in gradivom slovenskega društva, je knjižnica ostala v prostorih društva na Tomislavovem trgu, za katere je najemnino v glavnem plačeval Bizjak. Prostori so služili tudi kot zavetišče in jedilnica za otroke in izgnance iz Slovenije, ki so se zatekli v Zagreb. Zanje so skrbeli številni člani društva.

Viljem Bizjak, v pekarski družini rojeni Ljubljčan (6. 5. 1892), je podjetniško pot začel v Rogaški Slatini, kjer je odprl pekarno in slaščičarno, ker pa mu lokalne oblasti leta 1923 niso do-

volile gradnje nove pekarnice, je odšel v Zagreb. Na Savski cesti je kupil poslopje tedanje tekstilne tovarne in v njem razvijal pekarsko dejavnost. Podjetje je že pred 2. svetovno vojno postalo največja tovarna te vrste na Balkanu, vrhunec pa doseglo leta 1939, ko je v njej delalo od 250 do 400 delavcev, zaposlovalo pa je tudi 20 do 25 uslužbencev, med njimi največ iz Slovenije.

Viljem Bizjak v svojem sadovnjaku po koncu 2. svetovne vojne.

Ob začetku vojne so oblasti NDH tovarno preimenovala v »V. Bizjak i drug KD tvornica keksa i dvopeka«. Med vojno je tovarna nemoteno delala, med drugim je s prephečencem oskrboval hrvaško in nemško vojsko, zaradi česar so ga komunistične oblasti kmalu po vojni obsodile na tri leta »izgube nacionalne časti« in zasegle vse tovarniške objekte, iz česar je nastalo državno podjetje »Kraš«.

Viljem Bizjak se je po tem umaknil iz javnega življenja. Ukvarjal se je s svojim sadovnjakom v Zelengaju in pridelek sam vozil na »mali plac« oziroma Britanski trg. Ko so ga vprašali, kako se mu godi, je odvrnil, da ga zaradi manj obveznosti vsaj ne boli več želodec.

Umrli je pred 50. leti, 12. decembra 1973, pokopan je na ljubljanski Žalah.

(prirejeno po knjigi Slovenski dom v Zagrebu 1929 - 1999)

Katarina Furjan (1945 – 2023)

14. decembra nas je zapustila Katarina Furjan, članica Slovenskega doma Zagreb in Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb.

Katarina se je rodila leta 1945 v Predgradu pri Kočevju. V Zagreb jo je pot prinesla kot ženo Štefana Furjana, prvaka baleta HNK Zagreb. Kot upokojenka se je aktivno vključila v slovensko skupnost. Za vedno bo ostala zapisana v zgodovino Slovenskega doma Zagreb kot avtorica knjige *Hrvaški z ljubeznijo*, ki jo je napisala leta 2013. Ta knjiga je posebna, govori o posebni ženski velikega srca, katera je vedela, da mora nekaj narediti za svojo drugo domovino. Katarina je kot velika humanitarka sodelovala v mnogih akcijah v času domovinske vojne ter z neizmerljivo ljubeznijo pomagala tistim, ki so na bojnem polju branili domovino. Bila je članica *Hrvatske pozadinske fronte*. Vedno je poudarjala, da ima dve domovini. Po njenem dolgoletnem boju z boleznijo je svoj mirni dom našla v rojstnem kraju, ob svojih starših v Starem trgu ob Kolpi. Katarine se bomo radi spominjali.

(poj) 🗨️

Marija Ana Nemeč (1947 – 2023)

Ne pričakovano in z žalostjo smo prejeli novico, da je 16. decembra v 77. letu umrla naša draga Marija Nemeč, zvesta in dolgoletna članica Slovenskega doma Zagreb in Sveta slovenske nacionalne manjšine Mesta Zagreb ter članica pevskega zbora Slovenski dom.

Marija je bila zelo zavedna Slovenka, tako kot njena starša Marjan in Paula Horn ter hčerka **Jasna Kotrle** ter vnuka **Patrik** in **Rafael**, ki so vsi bili ali so zelo aktivni in priznani člani naše skupnosti.

Marijo in vse njene bližnje sem spoznala pred mnogimi leti. Marija je bila prijazna, skromna in delovna. Imela sem priložnost spoznavati njeno življenjsko pot, ki ni bila lahka, pa tudi njeno toplo in odkrito naravo. S svojo potrpežljivostjo in nesebičnostjo je sodelovala v vseh dogajanjih našega društva, kolikor so ji moči to dovoljevale. Imela je razne in pogoste zdravstvene težave, a bila je pogumna in le včasih je omenila, da se ne počuti najbolje. Delila je z nami svojo ljubezen do družine, domovine in vseh nas, ki smo z njo peli in preživljali lepe čase v našem društvu. Ob njenem prezgodnjem slovesu čutimo veliko žalost in praznino, ki je ne bo mogoče zapolniti. Hvala ji za vse lepe trenutke, ki smo jih preživeli skupaj. Ne bomo je pozabili. Naj počiva v miru.

Vasiljka Tovarloža 🗨️

Josip Strugar (1937 - 2023)

Josip Strugar - Joža ali Medeni, kot smo ga tudi klicali, nas je zapustil 13. decembra 2023. Rodil se je v vasi Žlebina pri Virovitici leta 1937, kamor se je rad vračal in vsako leto obiskal svoj kraj, kjer je v mladosti začel pisati pesmi, gimnazijo v Virovitici, v kateri se je šolal in gledališče. Še letos se je v gimnaziji, v svojem razredu družil, z učenci.

Joža je bil dolgoletni član Slovenskega doma Zagreb. Vsi ga poznamo kot aktivnega člana, pesnika in pisatelja ter dobrega govornika. Rad je recitiral svoje ljubezenske pesmi.

Bil je aktiven član večih družbenih organizacij in društev, tudi hrvaških prostovoljcev.

Rad je imel ljudi in ljudje so imeli radi njega, šolanega, pridnega in poštenega človeka!

V spominu nam bo ostal kot prizadeven član Slovenskega doma Zagreb, dame se ga bodo spominjale kot velikega kavalirja, ki je na prireditvah prvega petka slavjenkam poklanjal rože.

Josip Strugar - Joža nas je zadnjič obiskal v Slovenskem domu 13. oktobra, na predstavitvi moje knjige o Slovencih v Jasenovcu. Hvala ti Joža, da si se kljub bolezni potrudil priti! Vedi, da sem s tvojim slovesom izgubil najboljšega prijatelja.

Ohranili te bomo v lepem spominu in radi bomo prebirali tvoje pesmi iz knjige *Ti si pesem ljubezen moja*.

Dragi Joža, počivaj v miru!

Slavko Kramar 🗨️

Veselj ob dobri hrani

Božični in novoletni prazniki so čas, ko malo upočasnimo korak in premislimo o vsem, kar se nam je zgodilo v letu, ki mineva, hkrati pa tudi čas, ki nas preveva z upanjem in dobrimi željami za leto, ki prihaja. To so dnevi, ko si vzamemo čas za druženje z najdražjimi.

To so dnevi, ko si vzamemo čas za druženje z najdražjimi, zaželimo srečo vsem.

To je čas, ko na mizi ne sme manjkati dobre hrane, peciva in pijače. Zato so ti dnevi naporni za gospodinje, priprave trajajo več dni, vendar nič ne more nadomestiti zadovoljstva, ki ga dobro pripravljena hrana prinaša nam in domačim.

Praznično kosilo in večerja običajno vključujeta celo vrsto jedi. Predlagam dva recepta: pečeno raco polnjeno z ajdo (pečenko imajo vsi radi) in božične medenjake. Drugo pa prepuščam domišljiji kuharic.

Raca polnjena z ajdo

Tradicionalna božična polnjena raca z ajdo je redki gost na mizi, ampak med gurmani je zelo priljubljena. Njena priprava sploh ni tako zahtevna kot se morda zdi na prvi pogled.

Približno 2 kg težko raco očistimo, posolimo znotraj in zunaj, premažemo z mešanico olja in začimb po želji (poper, česen, majaron, rdeča paprika). Skuhamo 200 g ajde, seseklamo drobovino. Na rastlinskem olju prepražimo drobovino in seseklano čebulo. V polnjenje lahko dodate gobice in korenček. Med praženjem dodamo ajdo, premešamo in nadevamo v raco, ki jo potem dobro zapremo z zobotrepci ali zašijemo. Pred pečenjem je treba kožo race na številnih mestih prebosti, da bo iz nje prišla odvečna maščoba in da bo postala hrustljava.

Ko se polnjena raca peče približno eno uro, jo zalijemo s kozarcem belega vina in pustimo peči, dokler ne bo lepo rumena (približno še pol ure). Tako pripravljena raca bo obogatila vsako praznično mizo.

Foto: www.gurman.eu

Božični medenjaki

Testo: 400 g gladke moke, 140 g sladkorja v prahu, 60 g masla, 2 jajci, 2 žlici tekočega medu, 1 čajna žlička sode bikarbone, 1 čajna žlička začimb za medenjake (cimet, janež, klinčki)

Glazura: 200 g sladkorja v prahu, 1 beljak, limonin sok.

Iz moke, sladkorja v prahu, masla, jajc, medu, sode bikarbone in začimb pripravimo fino gladko testo. Pokrijemo ga s folijo in pustimo počivati eno uro pri sobni temperaturi. Na pomokani površini ga razvaljamo na debelino 3-4 mm in nato izrežemo v poljubnih oblikah. Premažemo jih z jajcem, stepenim z malo mleka. Pečemo jih 10 minut pri 180 stopinjah Celzija.

Glazura: Beljak in sladkor stepemo z dodatkom nekaj kapljic limoninega soka, dokler ne dobimo gladke mase (glazure), s katero okrasimo medenjake.

Cvijeta Pandol

Foto: leaneen.com

Namesto Slovenije naposled Grčija

Po letih in letih spremljanja hrvaško-slovenskih odnosov, ki so zdaj, ko smo skupaj v Evropski uniji in Schengnu, nekje narahlo zakopani do naslednje vojne (ki na srečo poteka brez orožja), sem s skoraj neverjetnim navdušenjem opazil, da ima uradni Zagreb že dolgo časa na zunanjepolitičnem področju novega sovražnika. Grčijo.

V teh dneh sem namreč z enim očesom opazil novico, da so iz grških zaporov po štirih mesecih izpustili del Bad Blue Boysov. Če sem prav razumel, so bili pričakani skoraj kot nacionalni junaki, borci za samostojno in suvereno Hrvaško, kot izpuščeni disidenti, kot mirovniški aktivisti, ki jih je po krivici priprla avtoritarna, nedemokratična, korumpirana in diktatorska Grčija. Tako imenovana zibelka demokracije. Japada. Naj mi bralci oprostijo, ampak zgodbe že od začetka nisem razumel. Nisem je razumel politično. Nisem razumel vse-splošno razburjenje v hrvaški politiki, ko je grška policija polovila in pozaprila "naše fante" na humanitarni misiji v Grčiji. Državni vrh z lepim delom politike se je obnašal, še enkrat, kot da so v Grčiji zaprli kakšnega hrvaškega nobelovega nagrajenca za mir, aktiviste za pravice istospolnih ali pa novinarja, ki je opozarjal na korupcijske posle, ki bi tekli med Grčijo in Hrvaško. Civiliziranemu človeku, ki ne pozna razmer v

tem delu Evrope bi verjetno morali več ur razlagati, zakaj je hrvaška politika skočila na noge v skrbi za uboge dečke, žrtve nacifašističnega režima in terorja v Grčiji.

Meni je zadeva nekoliko olajšana, ker je osem let dopisniškega spremljanja Hrvaške, še posebej pa njenih odnosov s Slovenijo, prineslo določena spoznanja. Eno od njih je tisto, da te nič več ne preseneti. Še vedno pa mi povzroči učinek, ko se spodnja čeljust (še vedno) nekoliko povese. Ne pa, kot rečeno, preseneti. Paralele je sicer težko povleči, a nekaj podobnega se je dogajalo v času najhujših mejnih napetosti med državama. Če je bilo na tej strani meje praktično vse jasno, kar je na koncu potrdila še arbitražna, je Hrvaška živela neko svojo vzporedno resničnost, ki so jo v veliki meri soustvarjali moji hrvaški novinarski kolegi. Ki jih - naj mi redke izjeme oprostijo - niso zanimali argumenti in neizpodbitna dejstva, ampak so, pod očitnim vplivom politike, branili narod, nacijo in državo. Tudi zato razumem, zakaj le redki ob "zaostrovanju" z Grčijo hrvaški politiki postavljajo ogledalo.

Namreč, na tej strani je preprosto nepredstavljivo razumeti očetovsko, kaj očetovsko, materinsko skrb politike za nedolžne fante, ki so odšli na počitnice v Grčijo, tam pa padli v kremplje grškega političnega podzemlja. Dobro, lahko sicer razumemo, da so jih z navdušenjem na zagrebškem letališču pričakali njihovi prijatelji, znanci in soborci, ki so ob tem izkazali svojo izjemno naklonjenost do novinarjev - označili so jih s prijateljskimi nazivi, kot so ogabneži, Judje, ter jim s srednjim prstom zaželeli -

smrt. Toliko prijaznih prazničnih sporočil. Kakšne so morale šele biti prave zahvale, ki so jih namenili premierju **Plenkoviću**, ki je skoraj cel čas skrbel za njihovo dobro počutje in finančno pokrival njihove stroške na počitnicah v Grčiji, kakor tudi veleposlaništvu v Atenah, ki je dobro, kaj dobro, odlično skrbelo zanje v času njihove začasne namestitve v grških turističnih kompleksih.

Pa šalo na stran; prav neverjetno je, kako se je politika - ne prvič -

"našim fantom" podala v tisto človeško odprtino na zadnji strani telesa. Človek, ki, kot rečeno, ne pozna tega dela sveta, bi ob vseh teh političnih premikih resnično pomislil, da se je v Grčiji zgodila tragedija, ko so grški policijski divjaki aretirali člane orkestra Opere HNK v Zagrebu. Zdaj samo še čakam sprejem na Pantovčaku in podelitev Veleređa kralja Tomislava z lento in Veliko Danico političnim zapornikom, ki so se in se še bodo ponosno vrnili na rodno grudo.

Kar skrbi je, da v civiliziranem svetu takšno početje - predvsem politike - pomeni izjemno sramoto ne samo za njih, pač pa tudi za narod, državo, sistem in starše. Namesto da bi se Grkom zahvalili, da je vsaj nekdo vzgojno pristopil do početja, ki je doma "zlatim sončkom" dovoljeno, je vse šlo v napačno smer.

Ali pa na tej strani meje enostavno ne razumemo. Kakor koli, vse lepo v 2024!

Foto: Gorazd Dominko